

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra politologie a evropských studií

Tran Viet Thanh

**System 1955 a dominance Liberální demokratické strany
v Japonsku**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Systém 1955a dominance Liberální demokratické strany v Japonsku* zpracovával samostatně a použil jen zdroje uvedené v seznamu literatury.

Olomouc 17. 4. 2023

..... Tran Viet Thanh

Poděkování

Rád bych poděkoval doc. PhDr. Tomášovi Lebedovi, Ph.D. za odborné rady, a především za trpělivost při vedení mé práce. Dále bych rád poděkoval své rodině za podporu v těžkých chvílích.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá stranickým a volebním systémem Japonska v letech 1955-1993. Toto období bylo charakteristické dlouhou nepřetržitou vládou jedné politické strany – Liberální demokratické strany (LDP). Dále Japonsko jako jedna z mála zemí používala volební systém jednoho nepřenosného hlasu (SNTV), který byl jedním z hlavních faktorů napomáhající LDP k její politické dominanci. Cílem práce je podrobně zanalyzovat tzv. Systém 1955 a objasnit důvody, díky kterým se LDP udržela u moci.

Bakalářská práce je případovou studií a bude zpracována na základě analýzy odborných monografií a článků, které jsou napsány v angličtině a v češtině. K zodpovězení výzkumné otázky poslouží série hypotéz.

Klíčová slova: Japonsko, LDP, predominance, volební systém, stranický systém.

Anotation

This bachelor thesis deals with the party and electoral system of Japan during the period from 1955 to 1993. This period was characterized by the long continuous rule of one political party – the Liberal Democratic Party (LDP). Furthermore, Japan was one of the few countries that used the single non-transferable vote (SNTV) electoral system, which was one of the main factors helping the LDP to its political dominance. The aim of the thesis is to analyze in detail the so-called the System 1955 and clarify the reasons to which the LDP remained in power.

The bachelor thesis is a case study and it will be based on the analysis of research monographs and papers written in English and Czech. A series of hypotheses will be used in order to answer the research question.

Keyword: Japan, LDP, predomination, electoral system, party system

Ediční poznámka

K přepisu japonských jmen využívám české transkripce a pořadí: jméno, příjmení. Při první zmínce pojmu, které považuji za důležité a úzce související s tématem mé práce uvádím také japonský ekvivalent ve znacích v pořadí. V samotném textu je z důvodu lepší čitelnosti jméno přepsáno transkripcí českou. Dále všechna slova anglického a japonského původu jsou v kurzívě pro odlišení.

Obsah

Úvod.....	8
Teorie a stav poznání.....	9
Metodologie.....	14
1. Stranický systém v období systému 1955	16
1.1. Liberální demokratická strana	17
1.2. Japonská socialistická strana	18
1.3. Demokratická socialistická strana	20
1.4. Japonská komunistická strana	20
1.5. Kómeitó	21
1.6. Vývoj stranického systému v rámci systému 1955.....	22
2. Volební systém Japonska	27
2.1. Taktické nominování a rozdělování voličských hlasů	28
1.3. Nepoměr ve velikosti volebních obvodů	31
3. Vztah mezi LDP, státní byrokracií a zájmovými skupinami	34
3.1. <i>Kóenkai</i>	34
3.2. Státní byrokracie	38
3.2.1. Praktika tzv. <i>Amakudari</i>	39
3.3. Soukromý sektor.....	41
3.4. Japonský „železný trojúhelník“	43
Závěr.....	45
Seznam literatury	48

Úvod

Japonsko ve druhé polovině 20. století uchvátilo svět svojí ekonomickou a technologickou vyspělostí. Zároveň bylo jednou z mála opravdu fungujících demokracií v Asii. Na jejím správném fungování nepochybně měla silný vliv americká okupační správa, která v zemi působila v letech 1945-1952 a jenž napomáhala s vytvářením nové japonské ústavy a stranického a politického systému (Reischauer 2009: 270). Po skončení okupace a znovuzískání nezávislosti Japonsko vstoupilo do období nebývalého hospodářského růstu, kterému se často přezdívá „japonský ekonomický zázrak“, kdy se Japonsko za pouhé tři dekády vypracovalo na druhou největší ekonomiku na světě (Lejnar 1970: 5). Pro toto období je také charakteristická politická stabilita a vláda jedné politické strany – Liberální demokratické strany (LDP, 自由民主党, *Džijú minšutó*), která vládla nepřerušovaně od roku 1955 do roku 1993, kdy byla ve vládě nahrazena Japonskou socialistickou stranou (JSP, 日本社会党, *Nippon šakaitó*). Tento fenomén dlouhé nepřetržité vlády jedné strany italský politolog Giovanni Sartori nazývá systémem predominantní strany (Sartori 2005: 208). Charakteristický pro tento systém je, že může existovat pouze v pluralitních demokraciích a že vzniká pouze za určitých podmínek. Kromě Japonského případu nalezneme systémy predominantní strany také v Evropě, například ve Švédsku v letech 1945-61 a v Norsku mezi lety 1957-1976 a 1982-1991 (Novák 2016: 73). Japonsko je unikátní tím, že predominantní stranou byla pravicová konzervativní strana.¹

Tato bakalářská práce si dává za úkol představit čtenářům stranický a volební systém Japonska v letech 1955-1993. Japonská politika je velmi odlišná oproti politice, na kterou jsme zvyklí v Evropě nebo v Severní Americe. Způsob, jakým fungují volby v Japonsku je velmi specifický. Vliv na to mělo jak geografické umístění, tak i historické a sociologické okolnosti, které společně ovlivňují japonskou politiku i dodnes. Dané téma bylo vybráno z důvodu nedostatku českých vědeckých prací, které by se podrobně zabývali fungováním japonského stranického a volebního systému. Z vlastní zkušenosti při studiu japanologie jsem objevil, že většina českých odborných prací se zabývá japonskou společností, kulturou a historií. Vzhledem k rozsahu práce se nebudu zabývat dalším vývojem japonské politiky, neboť ta se po roce 1993 výrazně změnila. Hlavním cílem práce je podrobněji objasnit predominanci Liberální

¹Ve Švédsku predominantní postavené měli Sociální demokraté (SAP) a v Norsku zase Strana práce (AP) (Novák 2016: 45)

demokratické strany. Ústřední výzkumná otázka zní: Jaké jsou faktory, které vedly k politické predominanci LDP v letech 1955-1993?

Odborné literatury napsané na toto téma v češtině je poměrně málo, rozsahem odpovídají pasáži či kapitole, a zaměřuje se obecně na volební a stranický systém. Za zmínku stojí publikace *Pacifická Asie* od editorů Davida Šance a Marka Ženíška, v níž Michal Kubát velmi přehledně popsal politický systém Japonska. Dále významnou, do češtiny přeloženou, monografií jsou *Dějiny Japonska* od autorů Edwina Reischauera a Alberta Craiga, která velmi podrobně představuje chronologický vývoj Japonska od starověku po současnost. Nechybí ani klasické dílo od významného italského politologa Giovanniho Sartoriho, který ve svém díle *Strany a stranické systémy* poskytl stěžejní definici pro systém predominantní strany. Co se týče cizojazyčné literatury, tak tu můžeme rozdělit na literaturu napsanou anglicky a na literaturu přeloženou do angličtiny z japonského originálu. Velmi přínosná monografie *The Rise and Fall of Japan's LDP* od Ellise S. Krausse a Roberta J. Pekkanena, která se, jak už název napovídá, zabývá LDP a jejím vývojem v chronologické časové linii. Japonsky napsanou a do angličtiny přeloženou významnou prací je *Contemporary Politics in Japan* od japonského politologa Junnosuke Masumiho z japonského originálu *現代政治 (gendai seidži)* z roku 1985. Autor se kromě LDP zaměřuje i na fungování a dynamiku uvnitř japonského politického systému.

Teorie a stav poznání

Předtím, než se můžeme pustit do samotné analýzy, je potřeba si nejprve představit základní klasifikaci stranického systému. Stranický systém se poprvé pokusil definovat francouzský politolog Maurice Duverger ve své monografii *Les Partis Politique* z roku 1951. Stranický systém definuje jako koexistenci více stran, kdy jejich podoba a způsob koexistence vytváří stranický systém daného státu (Duverger 2016: 228). Duverger samozřejmě ve svém zkoumání stranických systému nepočítá státy s jedinou stranou, neboť ty logicky žádný stranický systém nevytváří. Duverger stranický systém definuje pomocí dvou řad prvků. První řada se zabývá rozdíly a podobnostmi ve vnitřním uspořádání stran jako je například centralizovanost, decentralizovanost, rigidnost a flexibilita. Zatímco druhá řada prvků se zabývá počtem stran, jejich velikostí, vzájemnou aliancí, zeměpisným rozmístěním a politickým rozložením. Na základě těchto prvků rozlišuje tři základní typy stranického systému: jedna strana, dvě strany (dualismus) a více stran (multipartismus). Duverger také začal podrobněji zkoumat volební systém, a na základě toho už o rok dříve ve své monografii *L'Influence des systèmes électoraux sur la vie politique* poprvé formuloval své teze o vztahu

mezi volebním a stranickým systémem, kterým se později začalo přezdívat jako tzv. „Duvergeho sociologické zákony“. Podle těchto „zákonů“ se Duverger domnívá, že volební systém bezpochyby ovlivňuje počet, strukturu a vzájemnou závislost a nezávislost stran (resp. na jejich aliance) (Novák 2016: 149). Tyto vlivy tak nepřímo formují podobu stranického systému. Například jeden ze „zákonů“ říká, že státy využívající jednokolový většinový systém tendují k dualismu stran. K podepření své teze Duverger uvádí jako příklad Anglii, kde drtivou většinu hlasů získávaly tři strany: Konzervativní strana, Liberální strana a Labouristická strana. Avšak vlivem anglického volebního systému se k výraznější reprezentaci v parlamentu dostanou pouze dvě. Důkazem toho je Liberální strana, která byla v dualismu s Konzervativní stranou, avšak začátkem 20. století byla postupně vytlačována Labouristickou stranou, která ji nakonec v dualismu s Konzervativní stranou zcela nahradila. (Duverger 2016: 233). Sám Duverger přiznává, že nejde o zákony, ale spíše se jedná o základní tendence, které zdaleka nezahrnují všechny formy vlivu působící na podobu stranického systému (Duverger 2016: 230). Mezi další formy vlivu uvádí: situace v národní společnosti, ideologie, a hlavně socioekonomické struktury.

Dalším významným politologem zabývajícím se stranickým systémem byl Jean Blondel, který v roce 1967 přispěl s propracovanější typologií stranického systému². Ve svém vědeckém článku *Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies* zkoumal stranický systém demokratických států západní Evropy, Skandinávie, Severní Ameriky (USA a Kanada), Austrálie a Nového Zélandu. Strany nejprve rozdělil do čtyř skupin podle průměrného součtu hlasů dvou nejúspěšnějších stran v dané zemi. V první skupině dvě strany mají volební zisk přes 90 % hlasů a politická soutěž reálně probíhá jen mezi nimi. V další skupině dvě strany získali 75 % až 80 % všech hlasů. Ve třetí skupině dvě strany získávají dvě třetiny všech hlasů. V poslední skupině dvě strany mají zisk pouhých 50 % a jsou přibližně stejně velké. Blondel dále zkoumal průměrné doby trvání vlády a vytvořil další čtyři skupiny států. Například vlády států patřící do první skupiny měly průměrné trvání pět až více let, zatímco vlády států patřící do čtvrté skupiny měly trvání okolo jednoho roku (Blondel 1986: 190). Doba trvání vlád se podle Blondela odvíjí i od struktury vlády. Jednobarevné vlády jsou často stabilnější a mnohem efektivnější než vládní koalice, a tudíž mají i delší trvání. Avšak vládní koalice je reprezentativnější a dovoluje více stranám s různými ideologiemi a politikou se podílet na funkci země. Blondel tady rozlišuje mezi velkými koalicemi, jako tomu bylo v Rakousku, a

² Blondel svoji práci poprvé přednesl v září roku 1967 na Sedmém světovém kongresu Mezinárodní politologické asociace v Bruselu, a rok později ji publikoval v *Canadian Journal of Political Science* (Blondel 1968: 180).

malými koalicemi, jako je tomu ve Skandinávii. Zjistil, že k lepší reprezentaci jednotlivých stran dochází spíše v malých koalicích než ve velkých. Nakonec na základě svých poznatků charakterizoval čtyři stranické systémy. První je bipartismus, který je charakteristický dlouhou stabilní vládou jedné strany. Další Blondel nazval jako tzv. systém dvou a půl strany, kdy třetí volebně nejúspěšnější strana je ve vládnoucí koalici, možno i střídavě, s jednou ze dvou hlavních stran (Blondel 1968: 185). Třetí systém označuje jako systém multipartismu s dominující stranou, kdy dominující strana nezíská víc než 40 % hlasů, a tudíž je nucena uzavírat vládní koalice se dvěma a více stranami, avšak tady je možnost vzniku vládní koalice bez dominantní strany za podmínky, že se jí účastní všechny zbylé strany. Průměrná délka vládnutí v této skupině jsou dva až tři roky. Poslední je systém multipartismu bez dominující strany, kdy alespoň tři a více stran vytvářejí vládnoucí koalici, která je často nestabilní a má oproti předešlým systémům v průměru nejkratší dobu trvání (Blondel 1968: 186).

Jako poslední a zároveň nejdůležitější pro tuto práci je bezpochyby italský politolog Giovanni Sartori, který navázal na výzkumy a poznatky svých předchůdců a vytvořil mnohem propracovanější vědeckou práci o stranickém systému ve své monografii *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Sartori stranický systém definuje jako systém interakcí vyplívající z mezistranické soutěže. To znamená, že stranický systém je spjatý se vzájemnými vztahy mezi stranami, a s tím, jak je každá strana funkcí (v materialistickém smyslu) ostatních stran a reaguje soutěživě nebo jinak, na ostatní strany (Sartori 2005: 55). Podstatou stranického systému je tedy politická soutěž mezi minimálně dvěma stranami, které soutěží mezi sebou skrze účast ve svobodných volbách, a zároveň se tím vytvářejí vzájemné vztahy mezi nimi. Sartori touto definicí oddělil stranický systém od strany jako takové. Dále poznamenává že strany lze také vnímat jako systém, který je sám o sobě miniaturou politického systému, ale poté by předmětem zkoumání byla strana-jako-systém nikoli stranický systém.

Stejně jako Duverger a Blondel zkoumal stranické systémy podle počtu stran, ale zároveň také zkoumal jejich relevantnost. Relevantnost určuje, zda je daná strana v systému důležitá (relevantní), a má být započítána do počtu, nebo je čistě marginální (irelevantní). Míra relevance strany ve stranickém systému je udávána podle toho, jestli má strana koaliční nebo vyděračský potenciál. Koaliční potenciál má daná strana v případě, že je vhodným a potřebným koaličním partnerem pro jednu nebo více vládních většin. V tomto případě na velikosti strany nezáleží, neboť i malá strana může disponovat koaličním vyjednávacím potenciálem. Naopak silná strana může tento potenciál postrádat. Z toho odvozuje, že nelze hodnotit koaliční potenciál jen na základě síly dané strany, a proto vytváří dvě základní pravidla pro určení

relevantnosti. První pravidlo říká, že strana je irelevantní, pokud je po určitou dobu ve stranickém systému nadbytečná, jelikož je nepotřebná pro tvorbu koaliční většiny, tedy že postrádá koaliční potenciál. Relevantní strana je taková strana, která po určitou dobu určuje alespoň jednu vládní většinu (Sartori 2005: 127). Toto pravidlo má ale jedno omezení, a to, že se pravidlo vztahuje pouze na vládně orientované strany, které jsou ideologicky přijatelné pro potenciální koaliční partnery. Toto pravidlo se nevztahuje například na antisystémové strany, které jsou kvůli své povaze v permanentní opozici, a tudíž koaličním potenciálem nedisponují. A proto zavádí druhé pravidlo počítání založené na síle vyděračského potenciálu opozičně orientovaných stran. Sartori vychází z případů komunistických stran Itálie a Francie, které byly schopné získat až jednu třetinu všech hlasů, avšak jejich koaliční potenciál byl takřka nulový. Druhé pravidlo definuje takto: „Strana získává oprávnění být stranou relevantní, kdykoli její existence nebo objevení se ovlivní taktiku stranické soutěže, a obzvláště tehdy, když mění směr soutěžení na vládu orientovaných stran z dostředivého na odstředivý, ať už směrem doleva, doprava, nebo oběma směry“ (Sartori 2005: 128). To znamená, že strana je relevantní, když i pouhou existencí ovlivňuje stranickou soutěž. Tím jsou z počítání vyloučeny strany, které nemají ani koaliční ani vyděračský potenciál. To nám ale osvětlí pouze formát stranického mechanismu, ale nikoli vztahy a fungování stranického systému. O tom vypovídá mechanismus stranického systému, který pomocí kritérií ideologie a ideologické vzdálenosti určuje chování stran. Podle Sartoriho čím více stran je ve stranickém systému a čím větší je jejich ideologická vzdálenost, tím je systém polarizovanější (Sartori 2005: 133-134).

Sartori na základě toho všeho vytvořil vlastní typologii stranických systémů. Nejprve rozdělil stranické systémy na tzv. soutěživé a nesoutěživé systémy. Nesoutěživé systémy vyjadřují stav, ve kterém nedochází k politické soutěži ani střídání u moci, neboť dlouhodobě je u moci jen jedna strana, která zároveň znemožňuje existenci jiných stran nebo jejich fungování a konkurenceschopnost výrazně omezuje. Do této skupiny patří systém jedné strany a systém hegemonní strany. Oproti systému jedné strany, jak už název napovídá, v systému hegemonní strany kromě té hlavní dominantní strany, existují i další strany, avšak ty jsou redukovány na „posluhovače“ hegemonní strany. Systém hegemonní strany byl typický pro státy Východního bloku jako bylo Východní Německo nebo Polsko (Sartori 2005: 235). Do soutěživých systémů patří dvoustranický systém, umírněný pluralismus, polarizovaný pluralismus, atomizovaný systém a predominantní systém. Pro tuto práci je nejpřínosnější tzv. predominantní stranický systém. Predominantní strana je často zaměňována s dominantními stranami, a proto je důležité si objasnit rozdíly mezi nimi. Duverger definuje dominantní stranu

jako takovou stranu, která v určité epoše nebo období je silnější než jakákoliv jiná strana, avšak nejde o stranu s absolutní většinou mandátů, v tom případě se jedná o majoritní stranu. Dále svůj dominantní charakter neztrácí ani po tom co je jednou nebo dvakrát předstížena jinou stranou za předpokladu, že znovu nabyde svého dominantní postavení. Navíc může vládnout sama, pokud ji to volební výsledky dovolí, nebo v koalicích. Dále je strana dominantní, pokud se ztotožňuje s dobou, pokud její doktríny, ideje, metody a styl odpovídají té době (Duverger 2016: 335). Naproti tomu predominantní strana je taková strana, která je schopná pravidelně vyhrát alespoň ve čtyřech po sobě jdoucích volbách a získávat absolutní většinu mandátů v parlamentu. Podstatný rozdíl mezi dominantní a predominantní stranou je tedy v počtu získaných parlamentních křesel. Sartori uvádí, že predominance se vztahuje ke stranickému systému, nikoli k politickému (Sartori 2005: 211).

Je důležité dodat, že systém predominantní strany patří do oblasti soutěživého stranického pluralismu, což znamená, že kromě predominantní strany existují i jiné legitimní strany, které se účastní svobodných demokratických voleb, avšak tady nedochází k vládní alternaci. Sartori dodává, že predominance by technicky mohla vzniknout jak z dvoustranického systému, tak i z vysoce fragmentovaného formátu, jako je tomu v Indii, a tím pádem může být variantou jak bipartismu, tak i jakéhokoli multipartismu (Sartori 2005: 215). Podmínky pro systém predominantní strany jsou: stabilní elektorát, dominance bez přerušení a jednobarevné vlády (Sartori 2005: 214). Nakonec Sartori uvádí, že systém predominantní strany je velmi křehký, neboť v momentě, kdy strana ztratí absolutní většinu mandátů, tak systém přestane být predominantní. Je potřeba dodat, že koncept predominantní strany se neobešel bez kritiky. Například Maxmilián Strniska ve spolupráci s Petrem Fialou v monografii *Teorie politických stran* uvádí, že vymezení predominance se zdá být příliš nejasné a může vést k různým konceptům systému predominantní strany. Podle Strnisky se tento model vymyká logice výstavby Sartoriho typologie a nemá žádný „logický“ protějšek mezi formáty stranických soustav (Fiala, Strniska 2009: 227). I přes tuto kritiku, je nutné dodat, že Sartori do systému predominantní strany zahrnoval pouze hrstku států z různých kontinentů, a možná právě kvůli této skutečnosti bylo obtížné pevně definovat predominanci, neboť v jednotlivých zemích predominance jedné strany vznikla a udržovala se za odlišných podmínek. Japonský stranický systém dlouhodobě odpovídal systému predominantní strany, kdy se predominantní pozici těšila Liberální demokratická strana, která vládla od roku 1955 až do roku 1993. Hlavním předmětem zkoumání této bakalářské práce bude predominantní

postavení LDP, tj. jakým způsobem se tak dlouho udržela u moci. K zodpovězení stanovené ústřední výzkumné otázky jsou výzkumné hypotézy stanoveny následovně:

- 1) Postupná fragmentace stranického systému a zápasení frakcí uvnitř opozičních stran znemožňovala vznik alternativní velké koalice, která by byla schopná soupeřit s LDP.
- 2) Strategické nominování kandidátů a přerozdělování voličských hlasů v kombinaci s nepoměrnými volebními obvody napomohlo LDP k maximalizaci dosažených poslaneckých mandátů.
- 3) Klientelistický vztah mezi politiky, státními úředníky a zájmovými skupinami vytvořilo prostředí, v němž byly konkurenční politické subjekty značně znevýhodněny.

Metodologie

Jedná se o případovou studii dominantní strany v japonském politickém systému v letech 1955-1993. Základním pilířem této práce bude popis vývoje a fungování japonského stranického systému. Popsány budou pouze ty strany, které naplňují předpoklady vycházející ze Sartoriho definice o relevantnosti. Následně bude popsán vývoj stranického systému. Dalším předmětem zkoumání bude popis a analýza fungování volebního systému a jakým způsobem to ovlivnilo fungování stranického systému. V Japonsku po 2. světové válce byl zaveden nový volební systém tzv. systém jednoho nepřenosného hlasu (Single non-transferable vote, SNTV, 単記非移譲式投票, *tankihi idžóšiki tóhjó*), který byl uplatňován až do roku 1994. Doteď není stále jasné, do jaké skupiny volebních systémů SNTV patří, avšak při zkoumání jeho mechanismu lze SNTV charakterizovat jako volební systém používající většinový mechanismus podobný FPTP (First-past-the-post), který je uplatňován ve vícemandátových volebních obvodech (Chytilík, Šedo, Lebeda, Čaloud 2009: 177). Systém byl v Japonsku používán ve středně velkých volebních obvodech o 2 až 5 mandátech (Šanc, Ženíšek 2009: 52). Charakteristické pro něho bylo, že voliči volili přímo jednotlivé kandidáty, nikoli stranu jako takovou, takže docházelo k vysoké personalizaci voleb. Dále nebyla zavedena žádná volební klauzule, takže pro kandidáta z menší strany bylo možné se dostat do Dietu, stačilo pouze být zvolený ve svém volebním obvodu. Záměrem tohoto volebního systému bylo oslabovat velké strany a zvýhodňovat především středně velké strany, aby měly dostatečné zastoupení, aniž by byly většími stranami utlačovány. Tento záměr byl ze začátku naplňován, kdy ve stranickém systému působilo 4 až 5 středně velkých stran, které vytvářely vládní koalici,

ať už levicovou nebo pravicovou. Avšak po spojení čtyř nejúspěšnějších stran na dvě velké strany v roce 1955 se posléze stranický systém přeměnil na systém predominantní strany, kdy LDP s přehledem získávala absolutní většinu mandátů v obou komorách Dietu. Důvodů proč k tomu došlo je několik, SNTV měl totiž jisté systémové trhliny, které se LDP podařilo plně využít ve svůj prospěch. Tato práce se bude snažit tyto trhliny identifikovat a analyzovat způsob, jakým byla LDP zneužita. Posledním předmětem zkoumání je klientelistický vztah mezi LDP, státní byrokracií a soukromým sektorem. Nejprve bude popsáno fungování tzv. *kóenkai*, která fungovala jako podpůrné organizace pro jednotlivé kandidáty ve volbách. Nutno podotknout, že volební kampaně se vlivem vysoké personalizace nevedly pro celou stranu, nýbrž pro jednotlivé kandidáty. Každý kandidát si vedl vlastní volební kampaň, kterou hradil z peněz buď z vlastní kapsy, anebo ve většině případů od svých sponzorů a podporovatelů. Dále bude popsána funkce tzv. *zoku giin*, kteří zprostředkovali požadavky mezi jednotlivými skupinami. Poté bude popsána státní byrokracie, a s tím související praktika *amakudari*. Pozornost bude věnována také soukromému sektoru. Jako poslední bude analyzováno fungování tzv. Železného trojúhelníku.

Práce je členěna na tři kapitoly. V první kapitole bude popsán vývoj japonského stranického systému v rámci tzv. systému 1955. Pozornost bude věnována pouze relevantním stranám, hlavně Liberální demokratické straně a Japonské socialistické straně. Druhá kapitola bude o fungování japonského volebního systému známého používáním tzv. systému jednoho nepřenosného hlasu (SNTV), který byl uplatňován ve středně velkých vícemandátových volebních obvodech. Bude popsán mechanismus volebního systému charakteristického pro SNTV, a poté budou charakterizovány systémové chyby, které z něho vzešly. Poslední kapitola se bude zabývat vztahem mezi LDP, státní byrokracií a soukromým sektorem, a jakým způsobem tento vztah přiváděl konkurenční strany do nevýhodné pozice.

1. Stranický systém v období systému 1955

Japonský stranický systém po 2. světové válce prošel velkou transformací. Spojenecká okupační správa provedla čistku v politické sféře jako jeden ze zásadních kroků k nastolení nového demokratického režimu. Cílem bylo odstranit všechny subjekty, které podporovaly nebo spolupracovaly s minulým militaristickým režimem. 25 nejvyšších představitelů bývalého politického vedení bylo tvrdě odsouzeno a sedm z nich, včetně generála Hideki Tódžóa, který byl označen za hlavního aktéra pro vstup Japonska do 2. světové války, bylo v prosinci 1948 popraveno oběšením (Reischauer 2009: 272). Bývalým politikům, vojenským důstojníkům a podnikatelům, jichž bylo dohromady přibližně 200 000, byl znemožněn přístup ke státní službě. Tím se vytvořil prostor pro novou generaci politiků. Například ve volbách do Sněmovny reprezentantů (衆議院, *šúgiin*) v roce 1946 bylo 81 % zvolených poslanců politickými nováčky, z nichž většina kandidovala jako nezávislí (Reischauer 2009: 276). Předválečné strany, které nebyly předmětem čistky, postupně obnovily svoji činnost a vystupovaly pod pozměněnými názvy. K tomu byla navíc obnovena činnost levicových stran, které byly v době války zakázány, hlavně tedy Japonské socialistické strany (JSP) a Japonské komunistické strany (JCP). Japonskému poválečnému politickému systému se často přezdívá „systém 1955“ (zkráceně „systém 55“, 5 5 年体制, *godžú go nen taisei*), který odkazuje na události z roku 1955, kdy se v Japonsku spojily čtyři nejsilnější strany na dvě velká politická uskupení, která se svojí velikostí a silou dominovala stranický systém, a tím pádem politická soutěž probíhala (teoreticky) jen mezi nimi (Junnosuke 1995: 1; Krauss 2011: 11; Reischauer 2009: 296). Systém 1955 je známý také ve spojitosti s nepřerušovanou politickou převahou LDP ve stranickém systému, kdy strana ve volbách byla schopna opakovaně získávat absolutní většinu mandátů v dolní komoře, a získala tím predominantní postavení, kterému se těšila dlouhých 38 let (Hrebernar 2000: 100). V této kapitole bude popsán a analyzován stranický systém v rámci systému 1955. Hlavním předmětem analýzy této kapitoly, vycházející z první hypotézy, bude zkoumání fragmentace a polarizace vně i uvnitř stranického systému. Cílem je vysvětlit, proč se opoziční strany v období systému 1955 nebyly schopny spojit ve velkou koalici, která by byla schopná soupeřit s LDP ve volbách, a případně ji nahradit ve vládě. Budou popsány všechny relevantní strany, jejich politika a ideologie. Pozornost bude také věnována frakcím (派閥, *habacu*) uvnitř politických stran, jakým způsobem operovaly uvnitř strany, a jak ovlivňovaly celý stranický systém.

1.1. Liberální demokratická strana

Liberální demokratická strana (LDP, 自由民主党, *Džijú minšutó*) vznikla 15. listopadu 1955 (Curtis 1988:14; Krauss, Pekkanen 2011: 125). Šlo o sloučení dvou nejsilnějších pravicových stran: Liberální strany (Liberal Democratic Party, LDP, 自由党, *Džijúto*) a Demokratické strany Japonska (Japan Democratic Party, 日本民主党, *Nihon minšutó*). Podnětem k tomu byly obavy ze sílících volebních preferencí Japonské socialistické strany (Japan Socialist Party, 日本社会党, *Nippon šakaitó*), která o měsíc dříve sjednotila své dvě odloučené frakce zpátky na jednu ucelenou stranu (Hrebernar 2000: 96). Liberální i Demokratická strana bojovaly víceméně o stejné voliče a jejich politika byla velmi podobná. Samotné strany byly příliš slabé na to, aby vládly samy, a proto jejich spojení bylo strategicky výhodné pro zajištění parlamentní většiny³. I po tomto spojení zůstala LDP stranou kádrovou⁴. Ústředí strany sídlí v Tokiu, mimo hlavní město jsou stranické pobočky zřízeny ve všech prefektních městech, ale i v menších městech a obcích. Většina těchto poboček, hlavně v malých městech a obcích, slouží straně jako základny pro místní politiky a pro jejich volební kampaň v období voleb (Weland 1970: 23). Podobně jako tomu bylo u Liberální a Demokratické strany, i Liberální demokratická strana je koalicí různých pravicových frakcí.

Každá frakce (派閥, *habacu*) je organizovaná kolem jednoho stranického lídra, který svým stoupencům poskytuje finanční a volební podporu výměnou za kontrolu jejich hlasů, které jsou důležité při volbě předsedy strany. Předseda strany je volen ve stranických volbách, kdy se jím stává lídr frakce, kterému se podařilo získat podporu dostatečného počtu ostatních frakcí (většinou pomocí nějaké dohody o spolupráci), a je díky tomu schopen vytvořit většinovou koalici ve straně (Junnosuke 1995: 206, Krauss 2011: 120, Weland 1970: 24). Předseda strany se po zvolení automaticky stává také předsedou vlády. Volební úspěchy tím pádem také udávají, jak jsou jednotlivé stranické frakce silné. I přes značné frakcionářství panuje ve straně jistý konsenzus o stranické disciplíně v Dietu, neboť jakékoliv rozpory ohledně dosavadní politiky jsou řešeny uvnitř stran skrze stranickou instituci - tzv. Výbor pro výzkum vládních záležitostí (the Policy Affairs Research Council, PARC, 政務調査会, *sejmu čósakaj*). Tato instituce slouží jako fórum pro ujednání jednotné politiky mezi jednotlivými frakcemi. Výbor měl několik

³ Ve volbách do Sněmovny reprezentantů získala Liberální strana 26,6 % hlasů, zatímco volební zisk Demokratické strany činil 36,6 % hlasů (Reischauer 2009: 296).

⁴ Počet členů v roce 1966 byl odhadován na 350 000 členů

oddělení, která víceméně zrcadlila jednotlivá ministerstva (Hrebenar 2000: 129-131, Inoguchi 1991: 186-187, Krauss, Pekkanen 2011: 173). Díky tomu se schvalování zákonů vlivem stranického frakcionářství nezadrhává, neboť v momentě, kdy jsou zákony projednávány v Dietu, tak jsou už předem výborem schválena. Dalo by se říct, že zákonodárný proces v Japonsku neprobíhá v Dietu, ale ve Výboru pro výzkum vládních záležitostí. Vlivem volebních úspěchů LDP postupně monopolizovala státní správu a její členové obsazovali všechny důležité pozice státní byrokracie. Frakční politika rozhodovala nejen o tom, kdo bude ve volbách zvolen, ale také kdo se stane premiérem, jaké bude složení kabinetu a jaké pozice ve státní byrokracii obsadí. LDP si tak vytvořilo vlastní přísně hierarchický politický systém s vlastními volbami, parlamentem a vládou. Na vrcholu je předseda strany, který je zároveň i premiérem Japonska, pod ním jsou dále tzv. Tři straničtí důstojníci (Three party Officers, 党三役, *tó sanjaku*), jimiž jsou generální tajemník, předseda výkonné rady a předseda Výboru pro výzkum vládních záležitostí (Junnosuke 1995: 208-211). Tyto pozice kontrolují hlavní instituce LDP a předseda strany se o jejich podporu silně opírá, neboť frakce kontrolující tyto pozice fakticky rozhodují o tom, kdo bude dalším předsedou strany (současně i budoucím premiérem).

Obecná politika LDP je založena na pragmatice, podpoře v podnikání a proamerické, potažmo i prozápadní směřování, zároveň je ale schopna prosazovat progresivní sociální politiku a politiku na ochranu životního prostředí. Důraz je kladen na ekonomický růst, politickou stabilitu a vyzdvihování tradičních japonských hodnot (Weland 1970: 24). Díky tomu si LDP zajistila voliče z různých společenských tříd. Největší volební podpoře se těší hlavně na venkově, kde stranu volí rybáři, farmáři i prostí rolníci (Reischauer 2009: 299). Ve městech je volí střední a velcí podnikatelé. Zahraniční politika je zaměřena na úzkou ekonomickou i vojenskou spolupráci se Spojenými státy.

1.2. Japonská socialistická strana

Japonská socialistická strana (Japan socialist party, JSP, 日本社会党, *nippon šakaitó*) byla v systému 1955 hlavní opoziční stranou. Už v období *Meidži* existovaly levicové skupiny a strany, avšak ty byly ze strany státní policie nelítostně perzekuovány. Zvrat přišel až se Spojeneckou okupační správou, která legalizovala levicové strany. JSP byla oficiálně založena 2. 11. 1945 a už v prvních poválečných volbách dosáhla volebního úspěchu (Hrebenar 1992: 85; Weland 1970: 24-25). V druhých volbách v roce 1947 se JSP podařilo získat většinu v dolní komoře, a tak se Katajama Tecu stal prvním japonským socialistickým (levicovým) premiérem

(Hrebenar 1992: 86; Stockwin 2003: 97). Avšak jeho kabinet vydržel pouhých osm měsíců kvůli vnitrostranickým konfliktům. Následovala série obřích skandálů, kvůli kterým se JSP propadla z 143 na 48 mandátů (Curtis 1988: 10; Stockwin 2003: 99; Weland 1970: 25). Po řadě skandálů a konfliktů se strana v roce 1951 rozdělila na dvě strany, na Pravicové křídlo socialistů a na levicové křídlo socialistů (Reischauer 2009: 296). Už podle názvu lze vyčíst, že jeden z hlavních sporů se týkal jednotné ideologie. Zatímco Pravicové křídlo byli ideologicky spíše sociální demokraté, tak Levicové křídlo silně tíhnulo marxistické až komunistické ideologii. K opětovnému spojení došlo v roce 1955 ve snaze stát se silnějším politickým soupeřem (Reischauer 2009: 296; Weland 1970: 25). Avšak ani po této události JSP nebyla ani zdaleka schopna konkurovat nově vzniklé LDP, které se dařilo opakovaně získávat ve volbách do Sněmovny reprezentantů absolutní většinu mandátů (Hrebenar 1992: 296; Stockwin 2003: 101). Pokračující vnitrostranické rozbroje vedly k tomu, že v roce 1959 se lídr krajně pravicové frakce Nišio Suehiro rozhodl odtrhnout od JSP a založil si novou Demokratickou socialistickou stranu (Hrebenar 2000: 161; Weland 1970: 25).

JSP se řadí jako strana masová, která má více než 1300 poboček soustředěné hlavně v městských oblastech. Avšak tyto pobočky jsou oproti pobočkám LDP chabě financované a neefektivní. Počet aktivních členů se pohyboval kolem 60 000 (Weland 1970: 26). Avšak středem strany nebyl počet stranických členů, ale odborové organizace, které se organizovaly do tzv. Generální rady odborových svazů Japonska (日本労働黄身愛想評議会, *nihon ródókumiai sóhjógikai*), která byla známá pod zkratkou *Sóhjó* (総評), jenž byla v období systému 55 největší odborovou federací v Japonsku (Curtis 1988: 118, Hrebenar 2000: 216-222). *Sóhjó* poskytuje služby, které by normálně poskytovaly stranické pobočky, aniž by členové odborů byly formálně se stranou přidružovány. Právě díky úzké spolupráci mezi *Sóhjó* a JSP se strana může zařadit mezi masové strany, i když fakticky žádnou masu nemá. Šlo o výtěžek odborových svazů jako pojistku od Japonské socialistické strany, díky čemuž si pojistila své postavení a právo na rozhodování. Skrze *Sóhjó* je JSP schopna mobilizovat a organizovat své voliče. Stejně jako v LDP i v JSP existují různé frakce, avšak na rozdíl od frakcí v LDP jsou tyto frakce více založené na ideologii. A proto i vnitrostranické koalice jsou vytvářeny na základě ideologické shody. Stranické frakce se dělí na pravicově a levicově orientované (Reischauer 2009: 300; Weland 1970: 26). Kvůli tomu ve straně docházelo k častým vnitrostranickým bojům, které zásadním způsobem ohrožovali stabilitu JSP.

Politika JSP se staví proti velkým podnikům, je pro zvýhodňování nízkopříjmových skupin, dodržování občanských a politických svobod, a jsou proti úzké spolupráci se Spojenými státy americkými. Jedním z hlavních bodů politiky JSP je zachování současné japonské ústavy z roku 1947, pacifismus a neutralita, dále zrušení Japonsko-americké bezpečnostní smlouvy a stažení všech amerických vojenských jednotek z Japonska (Weland 1970: 27). Ideologicky sahá od socialismu až po marxismus.

1.3. Demokratická socialistická strana

Demokratická socialistická strana (Democratic socialist party, DSP, 民主社会党, *minšu šakaitó*) vznikla v lednu 1960 po tom, co se lídr frakce Nišio Suehiro spolu s částí frakce Kawakami odtrhl od Japonské socialistické strany, čímž stranu výrazně oslabil (Hrebenar 2000: 161, Junnosuke 1995: 318). Jeho frakce se ve vnitrostranickém ideologickém spektru JSP řadila ke krajní pravici, avšak jako samostatná strana představovala politiku sociální demokracie. Ideologicky a politikou se nachází mezi LDP a JSP. Díky působení v JSP byli členové DSP zkušenými dobře etablovanými politiky. Ve volbách do Sněmovny reprezentantů v roce 1960 se DSP podařilo získat 17 mandátů. Svůj zisk se ji podařilo zvýšit ve volbách v roce 1969, kdy získala 31 mandátů, a ve volbách v roce 1983 získala dokonce 38 mandátů (Hrebenar 1992: 296; Stockwin 2003: 101-102). Díky svým volebním úspěchům se na jistou dobu stala třetí nejsilnější stranou. Volební podpora DSP se soustřeďuje hlavně v městských oblastech. O finanční a volební podporu se DSP spoléhala stejně jako JSP na odbory - tzv. Japonskou konfederaci práce (全日本労働総同, *zen nihon ródósó dómei*), známou pod zkratkou *Dómei*, která fungovala na stejné bázi jako *Sóhjó*, s tím rozdílem, že sdružuje hlavně malé a střední soukromé podniky (Ishida, Krauss 1989: 57; Reischauer 2009: 300). Teoreticky vzato DSP je jedinou relevantní stranou, ve které nebyly frakce, neboť sama z jedné vznikla, tudíž měla vysokou stranickou disciplínu a netrpěla vnitrostranickými boji. DSP prosazuje politiku sociální demokracie, je obhájcem masového socialismu a spíše se klaní k reformám než ke změně ekonomického a politického systému jako takového. V otázce mezinárodní politiky je proamerická a podporuje pokračování úzké spolupráce s USA.

1.4. Japonská komunistická strana

Japonská komunistická stran (Japan communist party, JCP, 日本共産党, *nihon kjósantó*) byla založena v roce 1922, avšak záhy po jejím založení byli její členové policií tvrdě perzekuováni a vězněni (Reischauer 2009: 217). Znovu na politickou scénu vstoupila až po 2.

světové válce, kdy byli komunističtí vůdci propuštěni z vězení a působení strany bylo znovu legalizováno (Ishida Krauss 1989: 97). Do voleb v roce 1949 ji vedl charismatický Nosaka Sanzō, který stranu prezentoval jako mírumilovnou nenásilnou stranu, díky čemuž se straně podařilo získat 35 mandátů ve Sněmovně reprezentantů (Hrebenar 2000: 254-255). Avšak s příchodem Korejské války byl nahrazen mnohem radikálnějšími vůdci, kteří se uchýlili k zuřivým násilným demonstracím.⁵ Těmito demonstracemi se ale před novými potenciálními voliči úplně zdiskreditovali a zničili si tak veškeré šance na to stát se seriózní politickou silou v Dietu. I v JCP existovaly vnitrostranické rozepře, hlavně v době Čínsko-sovětského rozkolu. Tento spor vyústil ve vítězství pročínské frakce a odtržení prosovětské frakce ze strany. Svoji nově nabytou orientaci projevila například podpořením japonského požadavku na navrácení čtyř ostrovů ležících severně od Hokkaidó, které Sovětský svaz obsadil na konci druhé světové války (Reischauer 2009: 301). JCP tak měla jak marxistický, tak i vlastenecký ráz. Revoluční tendence JCP postupně ochably a strana zaujala neutrálnější postoj, čímž uklidnila veškeré vnitrostranické rozbroje, a místo toho se zaměřila na nápravu své reputace a image. Díky tomu ve volbách do Sněmovny reprezentantů v roce 1969 získala 14 mandátů oproti předchozím čtyřem a ve volbách v roce 1976 si polepšila dokonce na 17 mandátů (Hrebenar 1992: 296; Stockwin 2003: 101). Od té doby se volební výsledky strany pohybovaly okolo 10 %.

Japonská komunistická strana je strukturovaná podle klasické leninistické strany, díky tomu je lépe organizovaná oproti ostatním stranám. Nejvyšším orgánem je Ústřední výbor, který pořádá stranické sjezdy. Předseda Ústředního výboru je zároveň předsedou strany. Kromě vnitrostranických sporů v 60. letech je strana poměrně vysoce disciplinovaná. V roce 1965 počet členů dosahoval 130 000 (Weland 1970: 30). Oficiální ideologie strany je marxismus-leninismus, od něhož se odvíjí celá politika strany. Hlavními body politického programu je antiamerikanismus, antiimperialismus, antikapitalismus, pacifismus, zrušení Japonsko-americké bezpečnostní smlouvy a stažení všech amerických jednotek z Japonska.

1.5. Kómeitó

Strana *Kómeito* (Clean government party, CGP, 公明党) vznikla v roce 1964 (Hrebenar 1992: 156; Palmer 1971: IX). Její název se dá volně přeložit jako „Strana čisté vlády“. Její základy položily členové budhistické sekty *Sóka Gakkai* (創価学会, volně přeloženo jako Společnost pro vytváření hodnot), která vychází z učení Ničirenského Budhismu. *Sóka Gakkai*

⁵ Známé byly protesty a demonstrace radikálních studentských hnutí v 60. a 70. letech.

jako taková působila v politice už od 50. let, kdy své politické ambice usměrňovala do lokálních voleb a voleb do Sněmovny rádců (参議院, *sangiin*), kde se jí v roce 1962 podařilo zvolit 9 kandidátů (Palmer 1971: 12; Weland 1970: 31). Poté se však začala vytvářet nová odnož sekty, která měla být legitimní politickou stranou pro volby do Sněmovny reprezentantů. Ve volbách do dolní sněmovny v roce 1967 *Kómeito* získala 25 mandátů, díky čemuž se stala čtvrtou nejsilnější stranou ve Sněmovně (Hrebenar 1992: 296; Stockwin 2003: 101). Zisk mandátů se jí podařilo zvýšit hned v následujících volbách v roce 1969, kdy získala rekordních 47 mandátů, čímž se stala třetí nejsilnější stranou a seriózním konkurentem Japonské socialistické strany (Hrebenar 1992: 296; Stockwin 2003: 101-102). Počet členů se pohybuje kolem 100 000, avšak na oficiálním počtu nezáleží, neboť *Kómeitó* se o podporu spoléhá na *Sóka Gakkai*, která má až 15 milionů věřících (Palmer 1971: 31; Weland 1970: 31). Volebními výsledky strana jasně demonstrovala svoji schopnost efektivně mobilizovat své voliče. A protože *Kómeito* vycházela z náboženské sekty, tak tím pádem měli i vysokou stranickou disciplínu srovnatelnou s Komunistickou stranou.

V systému 55 jde o jedinou relevantní stranu, která je založena na náboženské sektě, což zásadně odporuje článku japonské ústavy o sekularizaci náboženství od politiky. A právě kvůli tomuto faktu je *Kómeitó* v očích japonské veřejnosti velmi kontroverzní. I přestože strana v roce 1970 výslovně odmítla jakékoliv napojení na *Sóka Gakkai*, její úzký vztah na ni je velmi patrný, neboť její volební výsledky jsou pevně spjaty s počtem stoupců sekty. Co se týče politické orientace *Kómeitó*, tak ta je poměrně nejednoznačná (Ishida, Krauss 1989: 97; Junnosuke 1995: 397; Palmer 1971: 58-60; Weland 1970: 31-32). Členové *Kómeitó* označují samy sebe za neo-socialisty. Hlavními body jsou boj z korupcí, pacifismus, neutralita, zlepšování sociální politiky a zrušení daně z příjmu pro nízkopříjmové rodiny. *Kómeitó* je spíše středovou stranou s inklinací k levici, avšak její napojení na *Sóka Gakkai* zní zároveň dělá konzervativní stranu.

1.6. Vývoj stranického systému v rámci systému 1955

Vláda LDP si v rámci systému 1955 prošla několika vývojovými fázemi. Gerald L. Curtis identifikoval celkem tři fáze. První fáze trvala necelou dekádu a byla charakterizována ideologickou polarizací mezi LDP a JSP. Ve volbách do Sněmovny reprezentantů v roce 1958 LDP a JSP dohromady obdržely 91 % všech hlasů a 97 % všech mandátů (Curtis 1988: 16). A tak v Dietu zápasily proti sobě pouze dvě strany, jejichž vztah byl velmi polarizovaný. Obě politické strany vedli politici z předválečné a válečné éry, kteří mezi sebou měli osobní rozepře.

Vrcholní politici LDP byli často těmi, kteří se v předešlých dobách podíleli na perzekuci levicových politiků a stran.⁶ JSP nemělo dost hlasů na to, aby zamítalo návrhy LDP, a tak se často uchýlovali k násilí. Na půdě Dietu při projednávání sporných návrhů propukávaly rvačky, jednou ze strategií JSP bylo fyzické blokování při procesu hlasování. LDP reagovala na pokusy o obstrukci socialistů vyhlášením tzv. okamžikového hlasování, kdy se přešlo k hlasování bez obvyklého projednání (Reischauer 2009: 297). Důvodem pro tak vyostřené konfrontace byly snahy LDP zvrátit některé reformy zavedené okupační správou. V roce 1954 byla znovu centralizovaná policie, což umožnilo policii tvrději zasáhnout proti lidovým nepokojům. V roce 1956 zase ovládli ministerstvo školství, kdy se pokusili ve školách reinterpretovat roli císaře či roli Japonska v čínsko-japonské válce. V této době v LDP dominovaly nacionalistické a konzervativní frakce zosobněné premiéry Ičiró Hatojama (1954-56) a Nobosuke Kiši (1957-1960). Konečným cílem politiky LDP bylo obnovení císařského majestátu a revidování ústavy, hlavně ústavního článku 9, ve kterém se Japonsko zříká práva na vyhlášení války a práva na armádu. Avšak tyto snahy byly efektivně blokovány opozicí, která se obávala návratu japonského militarismu. Vrcholem ideologické polarizace se staly protesty v 60. letech. Největší z nich byly tzv. Protesty *Anpo*, které probíhaly od roku 1959-1960 (Reischauer 2009: 298). Šlo o největší masové protesty v moderních japonských dějinách. Cílem protestů bylo zabránění ratifikaci revidované bezpečnostní smlouvy s USA. Organizátoři protestů, ke kterým se později připojila JSP a JCP, se obávali vtažení do válečného konfliktu v době zhoršujících se vztahů mezi USA a Sovětským svazem. Ratifikací smlouvy by se Japonsko stalo plně závislým na vojenské podpoře USA, zároveň by to ale otevřelo potencionální dveře pro japonský zbrojní průmysl, který by mohl vyvrcholit obnovením armády.

K ratifikaci smlouvy nakonec došlo, avšak záhy jako reakcí na protesty byl premiér Nobosuke Kiši odvolán., díky čemuž se uklidnily i demonstrace. Do popředí LDP se dostala nová generace politiků, kteří pokračovali v odkazu Jošidovy doktríny, tedy upřednostňování ekonomického růstu. Novým premiérem se stal Hajato Ikeda, který představil svůj program zdvojnásobení příjmu Japonců během deseti let, který se podařil naplnit za necelých sedm (Reischauer 2009:299). Vrcholem první fáze bylo odtržení frakce Nišio Suehira od JSP a vznik Demokratické socialistické strany. Celá první fáze byla o snaze „antisystémové“ LDP změnit

⁶Například Ičiró Hatojama, který byl premiérem v letech 1954-1956, jako ministr školství ve 30. letech vyhnal liberály z Kjótské Univerzity a za svoji spolupráci s bývalým militaristickým režimem mu byla zakázána účast na veřejné správě až do roku 1951.

politický systém zavedený okupační správou, avšak díky sjednocené opozici v čele s JSP se podařilo většinu těchto snažení efektivně zmařit.

Druhá fáze byla charakterizována oslabováním LDP a JSP a nástupem nových parlamentních stran. Na rozdíl od první fáze byla druhá fáze mnohem klidnější, konfrontační politika byla nahrazena politikou vzájemného vyjednávání, kdy LDP aktivně konzultovala vládní návrhy s opozicí předtím, než šli do parlamentu, a na žádost opozice prováděla alespoň částečné úpravy. Díky rychlému ekonomickému pokroku si Japonsko velmi rychle prošlo industrializací. To mělo za příčinu masovou urbanizaci, kdy se lidé z venkova ve velkém stěhovali do velkých měst. Změna v demografické struktuře na venkově a ve městech se významně odrazila ve vývoji stranického systému. LDP vlivem urbanizace ztrácela volební podporu a ve volbách do Sněmovny reprezentantů v roce 1976 poprvé ztratila absolutní většinu mandátů, neboť se jí podařilo získat „pouhých“ 48,7 % všech mandátů (Stockwin 2003: 101). Podle Sartoriho definice o predominanci LDP technicky ztratila své predominantní postavení. Pokud tedy vezmeme čistě volební výsledky tak LDP měla absolutní většinu všech mandátů v letech 1955-1976. Avšak navzdory výraznému propadu si LDP byla schopna udržet vládní postavení, protože se jí podařilo přivést na svoji stranu několik nezávislých poslanců a udržet si tak absolutní většinu (Reischauer 2009: 301). Kdo ale více ztrácel volební podporu vlivem urbanizace byla JSP. Její rozpad začal právě v roce 1960, kdy se od ní odštěpila DSP kvůli dlouhodobým ideologickým neshodám. JSP se opírala o volební podporu hlavně ve velkých městech, kde o volební hlasy začaly soutěžit mladší a politicky mnohem atraktivnější strany. K DSP se přidalo o čtyři roky mladší *Kómeitó*, a v roce 1976 také Nový liberální klub (New liberal club, NLC, 新自由クラブ, *šindžijú kurabu*), všechny tyto strany získávaly hlasy v městských oblastech, neboť ve venkovských oblastech stále silně dominovala LDP⁷. Ve volebních preferencích sílila také reformovaná JCP. Najednou tu o politickou moc bojovalo hned 6 relevantních stran. I přesto, že JSP i nadále zůstala nejsilnější opoziční stranou, její postavení v Dietu už nebylo tak silné. Navíc vlivem ideologické diverzity ostatních opozičních stran nebyla opozice už tak jednotná. Na ideologickém spektru LDP představuje konzervativní pravici a NLC zase progresivní pravici, poté ve středu nakloněné více doleva je DSP a *Kómeitó*,

⁷ Nový Liberální klub nebyl označen za relevantní stranu z toho důvodu, že v rámci celého stranického systému byla spíše malou marginální stranou. Šlo hlavně o z bouřené poslance LDP, kteří se rozhodli k odchodu se strany a založení své vlastní. Svůj volební úspěch v roce 1976, kdy strana získala 17 mandátů už nikdy nezopakovali, navíc LDP se postupně podařilo přetáhnout všechny z bouřené poslance na svoji stranu. Vrcholem toho byl rok 1983, kdy LDP a LNC vytvořili vůbec poprvé v historii Systému 55 vládní koalici. Po volbách v 1986 se NLC oficiálně znovu sjednotila s LDP (Ishida, Krauss 1989: 94; Stockwin 2003: 102; Reischauer 2009: 301)

JSP představuje levice a krajně levicová je JCP (Ishida, Krauss 1989: 58). Tudíž opozice byla fragmentována nejen počtem, ale i ideologickou vzdáleností. LDP si tak dokázala udržet moc hlavně díky roztržité opozici a ve volbách do dolní komory v roce 1980 se jí s 48 % všech volebních hlasů podařilo znovu získat absolutní většinu mandátů (Stockwin 2003: 102). Druhá fáze byla charakteristická klesající podporou pro LDP a JSP, nástupem nových relevantních stran, zároveň ale fragmentací parlamentní opozice a depolarizací politiky.

Poslední fáze je charakteristická návratem k predominantní vládě LDP, kdy se straně podařilo znovu získat parlamentní většinu a postupně obnovovat svoji volební podporu, které se těšila v první fázi. Ve volbách do dolní komory v roce 1986 získala 58,6 % všech mandátů, zatímco opoziční strany výrazně oslabily (Stockwin 2003: 102). I přestože LDP měla pevnější postavení než v období druhé fáze, nespokojenost obyvatel s politikou se jenom zvyšovala. Tuto nespokojenost hodně přizivovala série obřích korupčních skandálů, do kterých byli zapojeni i politici JSP. Vrcholem všech těchto událostí bylo prasknutí tzv. Japonské bublinové ekonomiky, což zapříčinil vstup japonské ekonomiky do hluboké recese. LDP najednou čelila kritice i zvláštních řad, což vedlo k odtržení frakce vedenou Ozawa Ičiró a frakce vedenou Takemurou Masazoshi, kteří si založili vlastní strany (Hrebenar 2000: 151). Kvůli značné ztrátě politické podpory i členstva LDP volby do Sněmovny reprezentantů v roce 1993 zažilo ve své dosavadní historii největší volební ztrátu. I když pořád byla LDP nejsilnější parlamentní stranou v Dietu se ziskem 223 mandátů, nikdo s ní nechtěl do vládní koalice. Místo toho vznikla velká vládní koalice ze všech opozičních stran, vyjma Japonské komunistické strany (Hrebenar 2000: 150-152).

Systém 1955 představoval období nepřetržité vlády jedné strany, které se po celou dobu dařilo udržet se u moci. První dekádu dominovala LDP a JSP, jejichž vzájemné politické soužití bylo velmi konfrontační. Japonská politika se tehdy otáčela kolem vztahu s USA, bezpečnostní smlouvou, novou japonskou ústavou a postavení Japonska v době Studené války. Obě strany zastupovaly dva nesmírlivé názorové tábory, které odmítaly jakýkoliv kompromis. Stranický systém na první pohled vykazoval znaky systému dvou stran, ale ve skutečnosti to byl spíše systém jedné a půl strany (Hrebenar 2000: 6), nebo dokonce systém jedné predominantní strany (Sartori 2005: 217). Vrcholem tohoto období byly masové demonstrace, které LDP nakonec přiměly ke kompromisu a k aktivnější spolupráci s opozicí. Další dekáda a půl byla o postupném vzestupu nových parlamentních stran a úpadku dvou velkých stran. Politika byla méně polarizovaná, hlavní pozornost byla věnována ekonomickému růstu. Se zvyšující se urbanizací klesala volební podpora LDP a JSP, na čemž kapitalizovala JCP, DSP a Kómeitó.

Stranický systém sice připomínal systém umírněného pluralismu, avšak LDP se stále dařilo udržet se u moci. I když LDP výrazně oslabila, hlavně v roce 1976 ztrátou absolutní většiny v Dietu, mnohem více oslabila opoziční JSP (Ishida, Krauss 1989: 107-108). Opozice se stala fragmentovanou, názorově a ideologicky pestřejší, tudíž bylo i těžší znovu sjednotit opozici proti LDP. Poslední desetiletí bylo návratem LDP predominanci, avšak ta náhle skončila v roce 1993, kdy LDP fakticky ztratila většinu v parlamentu a byla nucena jít do opozice. Pád vládnoucí Liberální demokratické strany tak znamenal konec systému 1955.

2. Volební systém Japonska

Tato kapitola se zaměří na japonský volební systém do Sněmovny reprezentantů, který byl používán v letech 1947-1993 (Krauss 2011: 16). Japonsko používalo tzv. systém jednoho nepřenosného hlasu (Single non-transferable vote, SNTV, 単記非移譲式投票, *tankihi idžóšiki tóhjó*). SNTV se v Japonsku v jisté formě používal už od 20. století, avšak až po roce 1947 se začal uplatňovat pro volby na celostátní úrovni. Volební systém používá většinový mechanismus, který spočívá v používání omezeného hlasu, který dává voliči menší počet hlasů, než je počet mandátů. V japonském případě jde o druh tzv. jednoho nepřenosného hlasu, který lze dát pouze jednomu kandidátovi nezávisle na počtu mandátů (Gallagher, Mitchell 2008: 593). Mandát získávají kandidáti s nejvyšším počtem obdržných hlasů. SNTV je ve způsobu hlasování velmi podobný anglo-saskému volebnímu systému. Hlavní rozdíl mezi Anglo-saským volebním systémem FPTP (First-past-the-post) a japonským SNTV (Single non-transferable vote) je ve velikosti volebních obvodů. Zatímco v anglo-saském je volební systém uplatňován na jednomandátové volební obvody, japonský se uplatňuje na středně velké volební obvody o 3 až 5 mandátech, kdy je možné dosazovat více kandidátů z jedné strany (Gallagher, Mitchell 2008: 279)⁸. SNTV díky tomu tak usnadňuje zastoupení menšinových stran, přestože není proporcčním systémem. Pro malé strany je snazší mobilizovat své voliče k tomu, aby volili jednoho kandidáta, aniž by plýtvali drahocennými hlasy. Oproti tomu velké strany, hlavně tedy LDP a JSP, musejí velmi opatrně uvažovat o počtu nominovaných kandidátů, aby byly schopny takticky mobilizovat voliče a dostatečně rozložit své hlasy k získání požadovaného počtu mandátů (Gallagher, Mitchell 2008: 593; Chytilík, Šedo, Lebeda, Čaloud 2009: 177). SNTV tedy znevýhodňuje především velké strany, neboť kvůli silně personalizovaným volbám strana musí vynaložit velké úsilí a finanční prostředky k tomu, aby nominovaný kandidát byl zvolen. Stranický systém Japonska v prvních letech používání SNTV vykazoval znaky, jak to Sartori nazývá, umírněného pluralismu, kdy v Dietu se počet relevantních stran pohyboval kolem tří až pěti, ale k tomu byly v dietu zastoupeny i malé strany a nezávislí (Sartori 2005, 185). Vytvářely se stabilní koaliční vlády a docházelo i k jejich alternaci (Reischauer 2009: 276-277). Rokem 1955 se však stranický systém redukoval pouze na dvě relevantní strany a připomínal spíše dvoustranický systém. Postupně se počet relevantních stran znovu navyšoval na počátečních tří až pět stran, avšak faktem zůstávalo, že LDP bycha schopna po většinu tohoto

⁸ K zavedení středně velkých volebních okrsků došlo už v roce 1925 tehdejší vládní koalici stran *Seiyukai*, *Kenseikai* a *Kokumintó*. *Seiyukai* požadovala malé volební okrsky, zatímco *Kenseikai* a *Kokumintó* chtěli velké volební okrsky, a tak kompromisem byly středně velké volební okrsky (Hrebenar 1992: 34)

období získávat absolutní většinu mandátů, aniž by musela utvářet vládní koalici. Volební úspěchy LDP zcela odporují záměru volebního systému SNTV, u kterého by z teoretického hlediska něco takového nemělo být vůbec možné. V praxi se však ukázalo, že SNTV mělo jisté systémové chyby, které LDP bylo schopno odhalit a plně využít.

2.1. Taktické nominování a rozdělování voličských hlasů

Politické strany se v rámci volebního systému SNTV potýkají se třemi základními nežádoucími mechanismy, kterým se musí za každou cenu vyhnout, pokud chtějí maximalizovat počet získaných mandátů. Jde o podměrnou nominaci kandidátů (*undernomination*), nadměrnou nominaci kandidátů (*overnomination*) a neschopnost rozdělit rovnoměrně hlasy mezi kandidáty (*failure to equalize the vote*) (Cox, Niou 1994: 223). Pro zjednodušení psaní práce zavedu používání zkratky MPDM, který je zkratkou pro maximální počet dosažitelných mandátů. K podměrné nominaci kandidátů, dochází tehdy, když počet nominovaných kandidátů nedosahuje MPDM v daném volebním obvodu. K nadměrné nominaci kandidátů dochází tehdy, když počet nominovaných kandidátů přesahuje MPDM, ale počet získaných mandátů nedosahuje MPDM. K neschopnosti vyrovnat rovnoměrně hlasy mezi kandidáty dochází, když se buď počet stranických kandidátů rovná MPDM, ale počet získaných mandátů je menší než MPDM, anebo když je počet nominovaných kandidátů menší než MPDM a počet získaných mandátů je nižší, než je počet nominovaných kandidátů (Cox, Niou 1994:222-223).

Tyto tři mechanismy se navzájem vylučují, neboť není možné podměrně a nadměrně nominovat kandidáty ve stejném volebním obvodu, ani nadměrně nominovat a nebyť schopen rovnoměrně vyrovnat hlasy. Avšak je zcela možné, aby strana podměrně nominovala a selhala při vyrovnání hlasů mezi kandidáty. Například strana má dost hlasů na to, aby zvolila tři kandidáty, avšak rozhodne se nerisikovat a nominuje pouze dva, k tomu ale nebyla schopna zdatně mobilizovat a přerozdělovat hlasy voličů, takže ve finále bude zvolen pouze jeden kandidát. Chce-li strana uspět, musí se za každou cenu těmito třemi mechanismy vyhnout. Oproti velkým stranám, malé strany tento problém tolik netrápí, protože jsou schopné nominovat a financovat většinou jen jednoho kandidáta, avšak o to je pro stranu lehčí mobilizovat a koncentrovat své voliče, díky čemuž má oproti kandidátům z velkých stran větší šanci na zvolení. Například když ve volebním obvodu se třemi mandáty kandiduje jeden kandidát z malé strany proti třem kandidátům z velké strany, kdy každý obdrží přibližně stejný počet hlasů, tak pro zvolení kandidátovi z malé strany stačí získat jednu čtvrtinu všech hlasů,

protože zbývající tři si zbylé tři čtvrtiny nemohou rovnoměrně rozdělit tak, aby všichni tři byli zvoleni. Potřebné procento hlasů zaručující zisk mandátu Arend Lijphart nazývá *threshold of exclusion*, do češtiny hrubě přeloženo jako práh nebo hranice vyloučení (Lijphart et al 1986: 157). Při dosažení nebo překonání tohoto prahu v jakémkoliv volebním scénáři je zisk mandátů stoprocentní. Pro vypočítání se počet hlasů na jednoho voliče (v), tedy jedna, vydělí číslem odvozeného od počtu hlasů pro jednoho voliče (v) plus počet mandátů v daném okrsku (m) a vydělené číslo se pak vynásobí 100, vzorec vypadá takto $v/(v+m)*100$ (Reed 1990: 339). Výsledné číslo představuje *threshold of exclusion* v daném volebním obvodě (Lijphart et al 1986: 157).⁹ V tomto příkladě je *threshold of exclusion* jedna čtvrtina. V jednomandátovém obvodě je *threshold of exclusion* 50 %, zatímco v šestimandátovém okrsku je *threshold of exclusion* 14,2 %. Je zřejmé, že se zvyšujícím počtem mandátů ve volebním obvodě, se současně snižuje podíl potřebných hlasů ke zvolení, což teoreticky stěžuje velké straně jako je LDP možnost dosáhnout MPDM. LDP, ale i ostatní strany, musejí najít optimální počet nominovaných kandidátů, aby se dokázaly vyhnout všem třem nežádoucím mechanismům SNTV.

Steven R. Reed k vypočítání optimálního počtu kandidátů používá vzorec $n + 1$, který je odvozený od Duvergerova zákona, který říká: státy využívající jednokolový většinový systém tendují k dualismu stran (Cox 1997: 99; Chytilík, Šedo, Lebeda, Čaloud 2009: 179, Reed 1990: 335). Tento vzorec udává vyvážený počet relevantních kandidátů, kdy n představuje počet mandátů v daném okrsku plus jedna, kdy jedna představuje kandidáta, který je tzv. prvním poraženým, jenž mimo vítěze obdržel nejvíce hlasů. Reed při zkoumání volebních výsledků v letech 1947-1986 zjistil, že na počátku byla volební soutěž v obvodech hyper kompetitivní, protože strany teprve zkoumaly nový systém a častou praktikou bylo dosazování nadměrného počtu kandidátů, proto se vzorec pohyboval mezi $n+3$ a $n+4$ (Reed 1990: 344). Pokud je vzorec nižší než $n+1$, tak je volební obvod velmi nekompetitivní. Kompetitivnost volební soutěže úměrně stoupá podle počtu volitelných mandátů, což zároveň znamená, že kompetitivnost bude mnohem větší ve velkých městech než na venkově, což je logické. Navíc LDP dlouhodobě má nejvyšší volební podporu právě na venkově. LDP a ostatní relevantní strany se postupně přizpůsobily volebnímu systému a dokázaly vytvořit volební strategie k dosažení MPDM. U LDP na to měly vliv frakce uvnitř stran, ale i fakt, že LDP kvůli své velikosti musela nominovat alespoň dva kandidáty, což značně přizivovalo vnitrostranickou soutěž, a proto LDP nemohla

⁹ *Threshold of exclusion* je mnohem známější pod pojmem *Droop quota* (Cox 1997: 57, Gallagher, Mitchell 2008: 39, Lijphart 1986: 158, Reed 1990: 339).

vždy prosadit optimální počet kandidátů, aniž by kvůli tomu nevznikl spor uvnitř strany (Hrebenar 1992: 36-37; Reed 1990: 350). Naštěstí tyto spory velmi efektivně řešil PARC, a tak se LDP většinou podařilo získat drtivou většinu možných mandátů. LDP zastávala konzervativní volební strategii, a proto se většinou dopouštěla podměrné nominace (Lijphart 1986: 161). Takovým poměrně vzácným případem nadměrné nominace LDP byly výsledky voleb z roku 1983 ve čtyřmandátovém volebním obvodu Ósaka 5, kdy mandáty získaly Kómeitó, JCP, DSP a JSP a počet obdržených hlasů se pohyboval od 100 000 do 143 000. Celkový počet získaných hlasů pro LDP činil 197 000, avšak tři frakce LDP nominovaly celkem čtyři kandidáty, takže ani jeden z kandidátů nedosáhl *Threshold of exclusion* (Hrebenar 1992: 36). Kdyby LDP nominovala pouze jednoho, tak by ubrala opoziční JSP jeden mandát. Poměrně dlouho byli japonští socialisté ve volební strategii velmi tvrdohlaví, neboť bez ohledu na volební preference a šance nominovali nadměrný počet kandidátů (Lijphart 1986: 161). Takový příkladem je volební fiasko ve čtyřčlenném volebním okrsku *Oita* ve volbách v roce 1980, kdy JSP nominovala dva kandidáty, i přes to že měla dostatek hlasů pouze na jednoho. A tak ani jeden kandidát nebyl zvolen a mandát získala konkurenční DSP (Lijphart 1986: 160). Až po těchto volebních fiascích se rozhodli ke změně své volební strategie. Takovou zvláštní volební strategii uplatňovala Japonská komunistická strana, která ve všech volebních obvodech, bez ohledu na volební preference, nominovala vždy jednoho kandidáta. Volby viděla jako příležitost k propagaci své ideologie, ale nakonec se i ona poučila a ve volbách v roce 1986 nominovala pouze ty kandidáty, kteří skončili ve volebních obvodech první (Reed 1990: 350). Strany se tedy učily obměňovat volební strategie až po vyhlášení volebních výsledků, tedy ve stylu pokus-omyl. Až v průběhu 80. let se vzorec pro optimální počet relevantních kandidátů rovnal $n+1$, především ve větších volebních obvodech.

SNTV do jisté míry umožňuje poměrné zastoupení, avšak kvůli svým strukturální vlastnostem také neúmyslně pomáhá velké straně jako je LDP. Jeden z argumentů se týká výsadního postavení LDP v japonském stranickém systému. Díky dlouhé nepřetržité vládě měla přístup k prostředkům, díky kterým dokázala urovnat vnitrostranické spory, byla schopna nominovat potřebný počet kandidátů a zároveň mnohem efektivněji přerozdělovat hlasy mezi kandidáty. Těmto prostředkům se bude věnovat další kapitola. Při pohledu na procento hlasů proměněné na mandáty se ukazuje, že LDP v rámci SNTV nepochybně získávala bonusové mandáty (Stockwin 2003: 101). Tyto bonusové mandáty jsou odvozené jako ztracené mandáty opozičních stran, které kvůli špatné kalkulaci nepřesáhli práh pro získání mandátů, a tak mandát v některých případech připadl LDP. Dalším faktorem je příliš fragmentovaná opozice. Až moc

opozičních stran soutěží o stejné hlasy, které jsou mezi ně rozděleny na malé části, a tak je zvolena pouze část kandidátů, i když jich mohlo být zvoleno víc. Strany jsou příliš soustředěné na dosažení vlastního MPDM, že se zdráhají spolupracovat s ostatními stranami (Cox, Niou 1994: 231). Kromě volební koalice se spoluprací myslí i uvolnění místa pro jinou stranu. Například kdyby strana *Kómeitó* ve volebním obvodě, kde má JSP vyšší volební podporu, a tudíž i větší šanci na získání mandátů, rozhodla nekandidovat a na oplátku JSP by zase odstoupila v jiném obvodě, kde má vyšší volební preference *Kómeitó*, tak by se zbytečně nerozdělovaly hlasy, a obě strany by získaly více mandátů, díky čemuž by neumožnily LDP získat na jejich úkor bonusové mandáty. Posledním faktorem je velikost volebních okrsků, kdy pro LDP je mnohem snazší dosáhnout MPDM v malých volebních okrscích než ve velkých. Od roku 1958 do roku 1990 získala LDP v Japonsku v průměru 97 % MPDM v jednočlenném volebním okrsku, 90 % ve dvoučlenném volebním okrsku, 84 % ve tříčlenném okrsku, 80 % ve čtyřčlenném okrsku a 77 % v pětičlenném volebním okrsku (Cox 1996: 754).

1.3. Nepoměr ve velikosti volebních obvodů

Giovanni Sartori SNTV považoval za personalizovaný poměrný systém, u kterého docházelo k disproporčním výsledkům. Podle Sartoriho k disproporcii volebních výsledků v Japonsku docházelo hlavně kvůli malým volebním obvodům (Sartori 2001: 35-37). Velikost volebních obvodů nepochybně ovlivňuje podíl mandátů, které jednotlivá strana získá. Například ve volbách do Sněmovny reprezentantů v roce 1990 JCP a *Kómeitó* obdržely okolo 8 % hlasů, avšak JCP získala pouze 16 mandátů, zatímco *Kómeitó* se podařilo získat 45 mandátů (Hrebenar 1992: 34, Stockwin 2003: 102). V případě poměrného rozdělení hlasů na mandáty by obě strany měli stejný počet mandátů, avšak SNTV nutí strany k rozvázné strategii při nominování kandidátů a koordinování voličských hlasů. Jak už bylo zmíněno, JCP zásadně nominovala jednoho kandidáta ve všech volebních obvodech, tedy nominovala přesně 130 kandidátů, zatímco *Kómeitó* kandidovala jen v některých obvodech, kde měla vysoké volební preference, a nominovala pouze 58 kandidátů. Na rozdílné velikosti nejvíce profituje LDP, neboť bonusové mandáty získává hlavně v menších obvodech¹⁰. Například pro třimandátový volební obvod bonusový počet mandátů v letech 1958-1990 činil 8,9, zatímco v pětimandátovém volebním obvodě činil „pouhých“ 5,5 (Cox, Niou 1994: 231). V roce 1947 Sněmovna reprezentantů měla 446 poslanců, kteří byli voleni ve 124 volebních obvodech

¹⁰ Bonusové mandáty se vypočítají procentem dosažitelných mandátů ve volebních obvodech minus procento hlasů, které strana ve volebních obvodech získala. Dále se toto číslo označuje jako stupeň nadměrného zastoupení (Cox, Niou 1994: 231)

(Reischuaer 2009: 272). Poměr přidělených mandátů přesně odpovídal poměru obyvatel na venkově i ve městech. Vlivem baby boomu se počet obyvatel výrazně zvýšil, kdy počet obyvatel v roce 1975 činil 112 milionů (Reischauer 2009: 285). Rychlá industrializace podnítila hyperurbanizaci, kdy se lidé masově stěhovali z venkova do velkých měst. Na počátku 90. let přes 82 milionů obyvatel žilo ve městech, zatímco na venkově žilo 38 milionů obyvatel, skoro jedna třetina obyvatel se koncentrovala ve velkých metropolitních městech jako je Tokio, Ósaka a Nagoja (Hrebenar 1992: 38).

V počtu mandátů na volební obvod vlivem masové urbanizace a odlidňování venkova začalo docházet k tzv. *malapportionmentu*. Jde o jev, kdy počet přidělených mandátů procentuálně neodpovídá počtu obyvatel (Ishida, Krauss 1989: 42). V Japonsku to v praxi znamená, že pro zvolení kandidáta v městském volebním obvodě je zapotřebí až čtyřnásobný počet hlasů (Ishida, Krauss 1989: 42). Japonská ústava nestanovuje rigidní počet volebních obvodů ani přidělený počet mandátů. Tuto starost má vláda, a tak se očekává, že poměr mandátů a volebních obvodů bude aktivně upravovat podle demografického vývoje (Hrebenar 1992: 38-39). Jelikož LDP měla větší a pevnější podporu na venkově než ve městech, tak dlouhodobě tento problém záměrně ignorovala (Ishida, Krauss 1989: 42). Nerovnost volebních obvodů se dostala k posudku u Nejvyššího soudu, který sice několikrát došel k závěru, že k *malapportionmentu* skutečně dochází, ale k žádným dalším krokům se neodvážil. Nejvyšší soud se chtěl vyhnout konfrontaci s vládou LDP a odvolával se na to, že jde o legislativní proces, tudíž by se jím měla zabývat Diet (Hrebenar 1992: 42). LDP se tlakem z médií a veřejnosti snažila alespoň částečně tento problém řešit. V roce 1976 navýšila počet mandátů v městských volebních obvodech, ale už neodebrala přebytečné mandáty venkovským obvodům. Počet mandátů do Sněmovny reprezentantů se zvýšil o 20, počet poslanců se zvýšil z 491 na 511 (Hrebenar 1992: 39; Ishida, Krauss 1989: 42; Shiratori 1995: 80)¹¹. V roce 1985 japonský Nejvyšší soud prohlásil volby do Sněmovny reprezentantů v roce 1983 za nekonstituční, kvůli nerovnému přidělování mandátů a LDP byla nucena odebrat sedm mandátů z venkovských obvodů a přidělit osm mandátů do městských obvodů, celkový počet mandátů pro volby v roce 1986 se zvýšil na historických 512, které byly rozděleny do 130 volebních obvodů (Hrebenar 1992:33; Stockwin 2003: 10)¹². Avšak problém *malapportionmentu* stále

¹¹ V roce 1964 bylo do Sněmovny reprezentantů přidáno 19 mandátů, kdy celkový počet činil 486. Pro volby v roce 1972 se přidělilo dalších pět, a tak celkový počet poslanců činil 491 (Hrebenar 1992: 39, Shiratori 1995, Stockwin 2003: 101).

¹² Pro volby do Sněmovny reprezentantů v roce 1986 existovaly 4 dvoumandátové obvody, 42 třimandátových obvodů, 39 čtyřmandátových obvodů a 43 pětimandátových obvodů. Výjimkou byl jednomandátový volební

přetrvával, neboť až jedna třetina volebních obvodů stále zůstávala nedostatečně zastoupena (Ishida, Krauss 1989: 42)¹³.

Vládnoucí LDP se dvakrát pokusila zavést jednomandátový volební obvod pro volby do Sněmovny reprezentantů. Prvně se o to pokusil premiér Ičiró Hatojama v roce 1955, který reformu ospravedlňoval snížením nákladů na volební kampaně a stabilizováním japonské politiky. Poté v roce 1973 se o to znovu pokusil premiér Kakuei Tanaka, který se obával neustálého snižování volební podpory LDP a vzestupu volebních preferencí JCP, jejíž zisk mandátů ve volbách v roce 1972 vzrostl ze 14 na 38 (Shiratori 1995: 81; Stockwin 2003: 101). V obou případech byl záměrem LDP pojistit si absolutní většinu mandátů. LDP by získala téměř 40 % hlasů ve všech venkovských volebních obvodech, a díky tomu by dosáhla impozantního vítězství. Podle odhadů by LDP mohla získat 70 % až 80 % mandátů s méně než 50 % hlasů. Navíc zavedení jednomandátových volebních obvodů by výrazně znevýhodňovalo malé strany, neboť by se výrazně zvýšil *threshold of exclusion*, tím by SNTV ztratila prvek poměrného zastoupení minoritních stran. Naštěstí v obou případech opozice se jednotně postavila proti takovému návrhu, snahu o prosazení reformy premiéra Hatojama byla opozicí nazvána pokusem o „*Hatomandering*“ (Shiratori 1995: 81). Kdyby se LDP podařilo prosadit volební reformu, tak by japonský volební systém přešel z SNTV na FPTP.

obvod ostrova Anami a šestimandátový volební obvod ostrova Hokkaidó (Hrebenar 1992: 33, Krauss Ishida 1989: 99, Reed 1990: 4).

¹³ Pro zajímavost, japonské noviny *Asahi Shinbun* v roce 1976 při matematické kalkulaci došly k závěru, že kdyby došlo ke správnému přidělení mandátů na počet obyvatel 67 mandátů by bylo odebráno venkovským obvodům, které by byly přiděleny městským obvodům (Hrebenar 1992: 40).

3. Vztah mezi LDP, státní byrokracií a zájmovými skupinami

Volební systém SNTV zapříčinil vysokou míru personalizace politických kampaní, což vedlo k tomu, že politické kampaně se staly velmi nákladnými a strana jako taková nevytvářela celonárodní kampaň. Místo toho si každý kandidát vedl svoji vlastní kampaň za pomoci tzv. *kóenkai*. Jde o kandidátovu osobní podpůrnou organizaci tvořenou rodinou, přáteli, voliči a dobrovolníky, kteří dělají kandidátovi politickou kampaň. Celá činnost *kóenkai* byla obvykle financována z finančních příspěvků od různých zájmových skupin. Největší z nich byly velké firmy, které se podobně jako odbory organizovaly do zastřešujícího uskupení nazývané jako Federace ekonomických organizací (経団連, *keidanren*). *Keidanren* byla víceméně lobbystická agentura, která prosazovala zájmy různých firem, od kterých dostávala finanční příspěvky, které poté předávala jednotlivým frakcím LDP a ty je poté přerozdělovaly mezi jednotlivé členy. Po zvolení do funkce, ať už do Dietu nebo do státní byrokracie se očekávala protislužba ať už ve formě výhodné finanční politiky nebo daňové úlev. Protože LDP se udržela u moci tak dlouho, tak postupem času vznikl úzký vztah spolupráce i mezi politiky a státní byrokracií, kdy docházelo k vzájemným dohodám o tvorbě politiky. Dlouhá nepřerušovaná vláda LDP tak dala prostor pro vznik klientelistického vztahu mezi politickou stranou, státní byrokracií a velkými firmami. Pro velké firmy byla neměnná, stabilní a předvídatelná vláda důležitá pro ekonomický růst. Pro Liberální demokratickou stranu byly štědré finanční dotace klíčové pro financování svých politiků, kteří po zvolení měli přístup ke státním dotacím, které posílaly do volebních obvodů, kde byli zvoleni, jako odměnu pro své voliče a podporovatele (Gallagher, Mitchell 2008: 279). Pro státní byrokracii to byly odměny a výsadní privilegia, které dostávaly jak od LDP, tak od velkých firem. Velmi běžné bylo praktikování tzv. *amakudari* (天下り), kdy vysoce postavený vládní úředník po odchodu do důchodu dostane velmi lukrativní pozici v soukromém sektoru, kde pobírá vysoký plat a slouží jako spojka mezi firmou a byrokracií (Ishida, Krauss 1989:119). Tento klientelistický vztah mezi těmito třemi skupinami se často nazývá jako tzv. Železný trojúhelník (建設族, *kensecu zoku*) (Ishida, Krauss 1989: 125).

3.1. *Kóenkai*

Člen Dietu je zvolen, aby naplňoval požadavky a přání obyvatel v jeho volebním obvodu (constituency, 地盤, *jiban*), a na oplátku dostává od nich hlasy. Základním mechanismem pro konvertování benefitů ve volební hlasy je osobní podpůrná organizace neboli

kóenkai. Vlivem SNTV, který staví kandidáty ze stejné strany, je takřka nemožné, aby LDP dělala jednotnou volební kampaň. Namísto toho je každý kandidát nucen vést si vlastní kampaň a vytvářet si vlastní síť příznivců a podporovatelů. Dalo by se říct, že *kóenkai* je mnohem důležitější než stranická podpora, protože zatímco strana umožňuje kandidaturu, její úspěch či neúspěch závisí čistě na schopnosti kandidáta v získávání voličských hlasů. Po zvolení do funkce je nucen i nadále udržovat svůj osobní *kóenkai*, neboť nikdy neví, kdy přesně budou další volby, a proto musí neustále pečovat o svoji voličskou základnu, aby mohla být kdykoliv připravena k mobilizaci.¹⁴ I přestože *kóenkai* v různé formě používají kandidáti ze všech stran, pro LDP se stala základním kamenem pro volební úspěch a je na něm závislejší než ostatní strany. V systému 1955 fungovaly dva hlavní typy *kóenkai*, tradiční a moderní. Oba slouží stejnému účelu, ale každá je uzpůsobena pro odlišné sociální skupiny. Jaký typ daný kandidát používá závisí čistě na tom, v jakém volebním obvodu kandiduje, jestli kandiduje na venkově nebo ve městě, tedy o jaké voliče se uchází (Junnosuke 1995: 237; Kraus Pekkanen 2011: 58-59; Weland 1970: 40)

Mnohem starší, a na počátku systému 1955 dominantnější, tradiční typ *kóenkai* silně závisí na tradičních postojích a sociálních skupinách. Na venkově jsou vztahy mezi skupinou obyvatel mnohem provázanější a přísně uspořádané do hierarchie. Základní stavební složkou takové skupiny je vzor idealizované konfuciánské rodiny se sítí rozptýlených osobních vazeb založených na relativním postavením ve skupině. Tento vzor se nazývá *ojabun-kobun* (親分子分), kde *oja* (親) znamená rodič, *bun* (分) znamená role nebo status, a *ko* (子) znamená dítě. *Ojabun* je představuje postavu rodiče, hlavně otce, a *kobun* je jeho následovník. Tento vztah je založen na autoritativní osobě, která se chová ke svým podřízeným jako rodič. Pečuje o ně a přebírá za ně určité závazky, a na oplátku jsou jim jejich podřízení nemírně zavázání a loajální (Farnsworth 1967: 289-290; Ishino 1953: 696; Weland 1970: 41)¹⁵. Kandidát se tak více spoléhá na osobní mezilidské vztahy než na formální svazky. K vybudování *kóenkai* musí kandidát ty sociální vzorce využít ve svůj prospěch. Například může požádat o podporu své příbuzenstvo nebo blízké osoby ze svého rodného města či vesnice, a ti mu samozřejmě pomůžou, neboť na základně tradiční společenské normy si lidé ve stejné sociální skupině navzájem pomáhají a

¹⁴ I přestože podle japonské konstituce se volby do Sněmovny reprezentantů konají každé čtyři roky, žádný poválečný kabinet je nenaplnil, většinou byl Diet předčasně rozpuštěn stávajícím premiérem, aby zajistil výhodnou situaci pro LDP.

¹⁵ Existence těchto specifických vztahů antropologové našli už v počátcích japonské historie. *Ojabun-kobun* jako takový se vyvinul až ve feudálním Japonsku v období Tokugawa a k její institucionalizaci došlo v době Meidži, kdy se v různých formách dostala do všech částí japonské společnosti (Ishino 1953: 698).

podporují se (Farnsworth 1967: 289). Podpora kandidáta se tak odvíjí od jeho osobních vazeb, kdy součástí jeho osobní *kóenkai* jsou rodinní příslušníci, přátelé, bývalý spolužáci ze školy, obchodní partneři atd. Jen hrstka kandidátů spoléhá čistě na své osobní konexe. Většina kandidátů se snaží navázat nepřímé spojení na své voliče. Pro tento účel navazují a vytvářejí úzký vztah s místními vlivnými lidmi, kteří dokážou svým vlivem přivést své následovníky do kandidátovi *kóenkai*. Může jít o místního starostu, radního, ale i vedoucího rybářů nebo zemědělců. Důležité je, že hlasy a podpora voličů patří samotnému kandidátovi, nikoli jeho straně. Tento typ neformální komunitní organizace svázané osobními vztahy převládá hlavně na venkovských tradičních oblastech. Vlivem ekonomického vývoje a urbanizace jsou narušovány tradiční společenské organizace a normy. Kandidát začíná hledat volební hlasy v celém volebním obvodu spíše, než aby rozvíjel své osobní vazby jen s hrstkou místních. A tak vzniká moderní *kóenkai*.

Stejně jako u tradičního typu, moderní *kóenkai* klade důraz na osobní vazby mezi jejími členy a členem Dietu. Už ale nejde o neformální organizaci závisující primárně na společenských závazcích a očekávání v rámci několika malých skupin. Jde spíše o vysoce organizovanou dobrovolnickou skupinu, která klade důraz na výhody pro členy.¹⁶ Tato forma *kóenkai* je prakticky osobní politickou stranou v rámci jednoho volebního obvodu, doplněnou dílčími organizacemi. I tady platí, že hlasy voličů patří samotnému kandidátovi, nikoli straně. To mu zaručuje určitou míru nezávislosti, avšak stále je finančně závislý na příspěvcích ze strany, která je dostává od soukromého sektoru. *Kóenkai* také byla i platformou pro prosté voliče, neboť skrze ni mohli přímo politikovi sdělit své potřeby a prosby, ten je pak předá do Dietu, kde se o nich bude jednat. Tím se tak vytváří velmi blízký vztah mezi voličem a politikem (Hrebenar 2000: 20). *Kóenkai* má funkci podpůrné politické organizace, zároveň také marketingové agentury, a ještě k tomu vytváří přímý most mezi voličem a politikem.

¹⁶ Například *kóenkai* Nakasone Jasuhira spravoval starý rodinný přítel jako předseda federace, kterému pomáhal čtyřčlenný sekretariát, jejíž členové byly také rodinní přátelé. Volební obvod rozdělili do sedmi federací v čele se sedmi předsedy. Pod okresy jsou vesnice a města a nakonec asi 130 místních poboček *kóenkai* rozestých po celém volebním obvodu. Každá pobočka je rozdělena do čtyř až pěti sekcí, z nich každá má osobu zodpovědnou za udržování kontaktů s příznivci ve svém okolí. Téměř třetina vůdců místních skupin jsou městští nebo obecní zastupitelé, zatímco většina vůdců na nižších úrovních jsou místní farmáři. Do čela těchto skupin a podskupin jsou postaveni lidé na základě jejich politického vlivu a společenského postavení. Samotná *kóenkai* je pak obklopena podpůrnými skupinami. Například skupina Ajame klub byla složena z vdaných žen, kterou vedla Nakosoneho švagrová. Dále existovali pro mladé voliče či svobodné ženy. Tyto podpůrné skupiny plní většinou sociální a kulturní funkci. Díky propracované komplexitě a efektivitě své *kóenkai* se mu podařilo dostat do Dietu a později se stal lídrem jedné frakce, a dokonce se později stal premiérem v letech 1982-1987. (Weland 1970: 46-48).

3.1.1. Funkce tzv. *zoku giin* v LDP

Jak už bylo zmíněno, že Diet je z legislativního hlediska velmi závislý na státní byrokracii, která zákony nejen píše, ale pomáhá je i prosazovat a interpretovat. Avšak Diet i nadále vlastní legislativní funkci, a to iniciování zákonů. Už bylo zmíněno, že LDP se skládá z několika na sobě nezávislých frakcí, které spolu jednají ve Výboru pro výzkum vládních záležitostí (PARC) o současné politice, a projednávají s byrokracií vypracované návrhy zákonů. Než vůbec státní byrokracie začne psát nějaký zákon, který bude následně projednáván ve výboru PARC, tak se frakce musí domlouvat mezi sebou o tom, o jaký zákon má jít. K tomuto účelu existují tzv. *zoku giin* (族議員). *Zoku giin* jsou dlouholetí členové parlamentu, kteří jsou v každé frakci LDP a kteří disponují znalostmi a praktickými zkušenostmi v určité oblasti vládní politiky, ať už jde o zdravotnictví, dopravu nebo mezinárodní obchod (Curtis 1988: 114; Howe 2010: 1328; Hrebenar 2000: 139; Ishida Krauss 1989: 126; Schoppa 1991: 79)¹⁷. Neexistuje jednotná definice o tom, kdo a kdy se stane *zoku*, neboť *zoku* představuje nejen jednotlivce, ale i celou skupinu. Jejich prací je vyjednávat a získávat shodu mezi frakcemi o určitém zákoně, a poté ve spolupráci s byrokracií a určitou skupinou ze soukromého sektoru, kterých se nový zákon bude týkat, utvářejí podobu daného zákona (Curtis 1988: 115; Hrebenar 2000: 139; Tempel 1987: 289). Dalo by se říct, že vytvářejí vlastní „železný trojúhelník“. Snaží se vyjednat kompromis mezi jednotlivými zájmovými skupinami a státem, ale zároveň udržují obě entity na rovnocenné úrovni, aby svým jednáním nepodkopávali autoritu a věrohodnost jedné skupiny. Technicky se *zoku* může stát kterýkoliv člen Dietu, pokud zůstane poslancem po určitou dobu a nabude profesních znalostí v jednom odvětví, které může získat práci pro PARC nebo přímo pro určitého vládního ministra. Velmi populární odvětví pro potenciální *zoku* je stavebnictví, zemědělství či obchod, neboť tyto odvětví jsou napojené na *koénkai*, skrze nichž získávají kandidáti voličské hlasy a finanční příspěvky (Schoppa 1991: 79). Někteří *zoku* se díky své expertíze a konexím vypracují i na vládní ministry a stanou se součástí kabinetu (Schoppa 1991: 83). *Zoku* jsou prakticky mostem pro vyjednávání mezi jednotlivými frakcemi LDP, Státní byrokracií a soukromým sektorem. Díky tomu mají nemalý vliv na utváření politiky a jsou nedílnou součástí japonského politického systému.

¹⁷ Od jejich oblasti expertízy se odvíjí i jejich název. Například *un'ju zoku* se specializují na dopravu, *bunkjó zoku* zase na školství atp (Curtis 1988: 115)

3.2. Státní byrokracie

Výsadní postavení státní byrokracie má v Japonsku dlouhou tradici sahající až k počátkům období Meidži. Tehdy se byrokracie dělila na civilní a vojenskou byrokracii, jejíž členové byli přímými dědici samurajských oligarchů, kteří byli hlavními aktéry při restauraci Meidži (Ishida, Krauss 1989: 114). Díky tomu vládli v Japonsku ještě dlouho předtím, než se začali vytvářet politické strany. Na řízení státu se podíleli buď skrze pravomoce a funkce dané ústavou nebo mimo právní rámec pod záštitou císařovy autority v podobě tzv. Tajné rady (Reischauer 2009: 219-221). Po 2. světové válce byla část byrokracie, hlavně vojenské složky, okupační správou rozpuštěna a Diet byl ústavně uzákoněn jako nejvyšší státní orgán. Nicméně Okupační správa prováděla okupaci a posazovala reformy skrze japonské vládní orgány. Díky tomu většina ministerstev byla Okupační správou nedotčena a byla i nadále vedena předválečnými úředníky, kteří pokračovali v zajetých byrokratických praktikách a tradicích v novém státním prostředí (Ishida, Krauss 1989: 115; Reischauer 2009: 271). Díky tomu také státní byrokracie disponuje určitou mírou nezávislosti, a i přes značný vliv ze strany LDP zůstává apolitickým orgánem. V systému 1955 bylo Ministerstvo mezinárodního obchodu a průmyslu (MITI, 通産省, cúsanšó) a Ministerstvo financí (MOF, 大蔵省, ókurašó) ze všech ministerstev nejdůležitější a nejsilnější. Ve spolupráci s Centrální bankou Japonska (Bank of Japan, 日本銀行, nippon ginkó) řídily ekonomiku Japonska, a některými autory je jim přisuzován podíl na utváření japonské ekonomického zázraku. Do pozic ve státní byrokracii byli vybíráni hlavně absolventi právnické fakulty Tokijské univerzity, jejíž absolvování prakticky zaručovalo dobře placený post ať už ve státní samosprávě nebo v soukromém sektoru¹⁸. Obecně do státní byrokracie nastupovali ti nejvzdělanější studenti, a tak byrokracie disponovala řadou odborníků a znalců ve všech ministerstev. To je také důvod proč byrokraté píší a formulují většinu legislativy, kterou pak předají LDP ke schválení (Usui, Colignon 1995: 684). Je to proto, že poslanci v Dietu nemají své vlastní odborníky na psaní legislativy, a proto je zadávají státním úředníkům. Jednotlivá ministerstva pomáhají nejen vytvářet legislativu, ale také ji prosazují a interpretují podle potřeby. Kvůli tomu je LDP v rámci legislativy závislé na byrokracii.

¹⁸Například Šigeru Jošida, premiér poválečného Japonska, byl také absolventem právnické fakulty Tokijské univerzity, a po nástupu na ministerstvo zahraničí jako diplomat (Reischauer 2009: 276).

3.2.1. Praktika tzv. *Amakudari*

Jednou z praktik japonské byrokracie je tzv. *amakudari* (天下り), v praxi jde o brzký odchod do důchodu po určitém počtu odpracovaných let, kdy je poté úředník znovu zaměstnán v jiném sektoru. V rámci japonské pracovní kultury existuje fenomén, kdy zaměstnanci pracují pro jednoho zaměstnavatele až do odchodu do důchodu, tento fenomén se nazývá *šúšin kojó* (終身雇用), česky jako systém celoživotní zaměstnání. V tomto systému je zvykem, že vždy po určitém počtu odpracovaných let ve firmě dostane zaměstnanec povýšení, a tak je pro něho z dlouhodobého hlediska velmi výhodné zůstat u jednoho zaměstnavatele, neboť může dostávat různé výhody i v důchodu například rentu. Pro státní zaměstnance se důchodový věk pohyboval kolem 55 let, poté ale byli téměř okamžitě někým jiným zaměstnání. Celkově jsou tři druhy opětovného zaměstnání podle toho, v jakém odvětví se nachází dané nové povolání: *amakudari* (天下り), *jokosuberi* (横滑り) a *čirijó* (地位利用). *Amakudari* se do češtiny doslova překládá jako „sestoupení z nebes“, jde o termín, který popisuje opětovné zaměstnávání vládních úředníků do soukromých podniků po ukončení jejich služebního poměru u vlády (Blumenthal 1985: 310, Calder 1989: 382, Ishida, Krauss 1989: 274, Johnson 1974: 953, Usui, Colignon 1995: 682). *Jokosuberi* doslovně v češtině znamená boční skluz, kdy bývalý státní úředník je zaměstnán buď ve veřejné korporaci nebo v podniku založeném zákonem a financovaném částečně z veřejných financí, například New Tokyo International Airport Corporation nebo Japan Housing Corporation. Tyto podniky působí v rámci japonské administrativy a mají sloužit jako místo pro odsun bývalých státních zaměstnanců a fungují jako prodloužené paže japonské byrokracie (Colignon, Usui 2001: 874; Johnson 1974: 954). *Čirijó* doslovně znamená zneužití pozice, kdy prominentní státní zaměstnanci na vysokých pozicích jsou Liberální demokratickou stranou odměněni nominováním pro kandidaturu do Dietu, většinou do Sněmovny rádců (Colignon, Usui 2001: 874; Johnson 1974: 954).

Pro tuto kapitolu bude nejdůležitější popis *amakudari* pro vysvětlení vztahu mezi státní byrokracií a velkými podniky. *Amakudari* se velmi často praktikuje pro vysoce postavené úředníky, kteří ve velkých firmách a korporacích zastávají důležité funkce na vysokých pozicích. Většinou jde o vysoké úředníky z MITI a MOF. Praktika *amakudari* vznikla už v císařském Japonsku, ale k rozsáhlému praktikování došlo až v systému 1955. *Amakudari* si prošla dvěma vývojovými fázemi. První fáze trvala až do 60. let, kdy velké firmy a korporace zaměstnávali bývalé náměstky MITI a MOF do pozic prezidentů, vice-prezidentů a výkonných

ředitelů.¹⁹ V 50. letech byla japonská ekonomika stále pod přísným dohledem vlády, a tak mnoho firem vyhledávalo a zaměstnávalo bývalé vysoce postavené byrokraty, aby se stali zprostředkovateli pro jednání s vládními institucemi, kdy díky konexím ve státní administrativě se jim podařilo pro firmu získat důležitá povolení, dovozní a vývozní licence a investiční fondy (Calder 1989: 397; Johnson 1974: 961). Díky tomu, ale byla státní byrokracie schopna tyto firmy ovládat, neboť jim udávala přesné podmínky, kterých se musely držet, a měla přehled o stavu firem. Nejvyšší počet *amakudari* měla MOF, která v letech 1963-1992 měla v průměru přes 35 *amakudari* za rok (Johnson 1974: 955; Usui, Colignon 1995: 693). Postupem času počet *amakudari* značně vzrostl. Zatímco v letech 1963-1974 byl průměrný počet *amakudari* 161 za rok v rámci všech ministerstev a vládních agentur. V letech 1986-1992 byl průměrný počet *amakudari* za všechny ministerstva a úřady 236 za rok (Usui, Colignon 1995: 689-690). Druhá vývojová fáze *amakudari* byla charakteristická její institucionalizací. V tomto období firmy nenajímaly z toho důvodu, aby si zajistily konexe ve státní správě, ale spíše pro jejich profesní znalost v oboru (Johnson 1974: 962). Jak už bylo zmíněno, státní úředníci byli většinou absolventi elitních univerzit jako je Tokijská univerzita, takže se jim dostalo špičkového vzdělání, díky kterému dokázali projít sérií zkoušek pro vstup do státní správy. K tomu dekády odsloužených ve státní správě z nich udělali velmi zkušené ostřílené odborníky, kteří by na pracovním trhu byli velmi žádanými.

Důvodem proč časem vzrostl počet *amakudari* je několik. První z nich je motivace pro státní zaměstnance k odvádění dobrého pracovního výkonu, neboť ví, že o ně bude po odchodu do důchodu dobře postaráno. Navíc úroveň jejich budoucích postů se bude odvíjet od toho, jaké pozice ve státní administrativě dosáhli. Většinou v rámci systému celoživotního zaměstnání se většina úředníků dostane na pozici vedoucího oddělení nebo sekce. Na vyšší pozice jako je náměstek ministra se dostanou pouze ti nejschopnější, ale zároveň i ti s nejlepšími konexemi. Dalším důvodem je příchod nových absolventů, kteří se stanou budoucími úředníky. Nejlepší univerzity v Japonsku tlačí na administrativu, aby urychleně propustila dosluhující úředníky, aby udělali prostor pro ty mladé začínající. Protože práce ve státní správě je velmi prestižní, tak i soutěživost mezi absolventy dostat se na tyto pozice je velmi vysoká a počet potenciálních

¹⁹ Například Kazujuki Kono, náměstek ministra financí v letech 1953-1955, který po 25 letech na ministerstvu odešel do důchodu ve věku 48 let a stal se prezidentem Taija Bank. Dále Šiniči Išino, náměstek ministra financí v letech 1963-1965, který po 30 letech služby na ministerstvu odešel do důchodu ve věku 53 let, se stal prezidentem Kobe Bank. V roce 1973 se tyto dvě banky sloučily a vytvořily Taija Kobe Bank, což byla v té době sedmá největší japonská banka s největším počtem poboček v zemi. Zásluha na spojení dvou bank byla přisuzována právě dvou prezidentům, kteří díky kontaktům na ministerstvu financí a Japonské centrální bance zajistili povolení pro sloučení (Johnson 1974: 956).

kandidátů v průběhu let jenom rostl. Zaměstnanci těchto firem kritizují praktiku *amakudari*, neboť podle nich to narušuje přirozený kariérní žebřík ve firmě, stejně jako ve státní administrativě, tak i ve firmě zaměstnanci musí pracovat určitou řádku let, než budou povýšeni, ale v případě že firma přijme na vysoké pozice bývalé úředníky, jejich kariérní postup je tak zmařen (Blumenthal 1985: 320). *Amakudari* tak lze vnímat i jako formu korupce, kdy skrze dobré kontakty a vazby na firmy si úředník dokáže zajistit velmi lukrativní pozici ve firmě, aniž by reálně musel procházet kariérním firemním žebříčkem. *Amakudari* je dále kritizováno za to, že její kvůli jejímu praktikování často vede k obcházení zákona. Podle zákona o státní veřejné službě je zakázáno, aby úředník po skončení pracovního poměru ve státní samosprávě nastoupil do soukromé společnosti po dobu dvou let, v případě, že daný úředník měl úzké vazby na danou společnost během pěti let před odchodem do důchodu (Blumenthal 1985: 312; Johnson 1974: 954). Národní personální úřad prověřuje tyto případy přechodu z veřejného sektoru do soukromého sektoru a vydává povolení bývalým zaměstnancům pro přechod do soukromé společnosti, která je spojena s jeho specializací po dobu 5 let. Národní personální úřad ale může také udělovat výjimky v případě, že nenalezne žádné spojení mezi úředníkem v důchodu a jeho navrhovaným novým zaměstnáním. A právě tady docházelo ke zneužívání, kdy úřad velmi volně uděloval výjimky (Johnson 1974: 955).²⁰

Praxe *amakudari* byla v průběhu let institucionalizovaná a stala se součástí japonského zaměstnaneckého systému. Poskytuje nepřímé spojení mezi vládou a podniky, a napomáhá hladké komunikaci mezi nimi. I když *amakudari* zahrnuje značné náklady, i tak její přínosy převažují její nevýhody. Pro státní úředníky je *amakudari* jen další fází v systému celoživotního zaměstnání.

3.3. Soukromý sektor

Soukromý sektor zasahoval do politického dění už v dobách Meidži. V systému 1955 byla nejpatrnější činnost tzv. *keirecu*. Abychom mohl vysvětlit co je *keirecu*, tak je potřeba nejprve vysvětlit co to byly tzv. *zaibacu*. *Zaibacu* (財閥, *zaibacu*) byly rodinné finanční a průmyslové konglomeráty v předválečném Japonsku (Reischauer 2009: 147). Prodej většiny vládních nemovitostí soukromému podnikání po roce 18880 snížil velikost veřejného sektoru a následně byla přímá účast vlády ve zpracovatelském průmyslu přímým vlastnictvím omezena na několik podniků, které byly vlastněné vlivnými rodinami (Ishida, Krauss 1989: 257-258).

²⁰ Například v roční zprávě z roku 1973 vydanou Národním personálním úřadem se ukázalo, že v roce 1973 bylo provedeno 180 *amakudari* a pouze jeden byl formálně odmítnut (Johnson 1974: 955).

Čtyři hlavní *zaibacu* rodiny byly *micui*, *micubiši*, *sumitomo* a *jasuda*, které sehrály zásadní roli v ekonomickém vzestupu Japonska, ale jejich význam a vliv se rozšířil i do politické sféry (Reischauer 2009: 195-197). Mezi *zaibacu* a vládou bylo navázáno úzké spojení a *zaibacu* získalo státní majetek za nízké ceny a získalo cenné vládní zakázky. Ve 20. let 20. století vliv a síla *zaibacu* dosáhla vrcholu, kdy aktivně zasahovali do státní politiky skrze politické strany jako *Seijūkai* nebo *Minseitó* (Ishida, Krauss 1989: 257, Reischauer 2009: 220-221). Po druhé světové válce došlo k rozpadu rodinných impérií a jejich majetek byl zkonfiskován. Firmy spadající pod *zaibacu* byly přeměněny na moderní veřejné firmy s profesionálním vedením. Byly také zavedeny antimonopolní zákony, které měly zabránit monopolům a opětovné koncentraci vlastnictví v rukou několika rodin jako v předválečném období. Okupace byla úspěšná v trvalém zničení *zaibacu* v jeho předválečné podobě. Společnosti původně přidružené pod *zaibacu* se však následně přeskupily do volnější forem prostřednictvím mezikorporátních akcií, vazbami na obchodní společnosti a na reformované banky. Nejvyšší představitelé těchto společností spolu jednali v rámci pravidelných „klubových“ schůzek (Ishida Krauss 1989: 258). Tyto neoficiální vazby mezi japonskými podniky se obvykle soustřeďují kolem velké banky. Jedná se o takzvané *keirecu* (系列, *keirecu*), které představují kooperativní, neformální, konglomerátní vzor spíše než hierarchický, formální, rodinný vzor předválečného *zaibacu*.

Keidanren ((Federace ekonomických organizací, 経団連, *keidanren*) je založena na snaze dosáhnout konsensu o politice mezi podniky, a poté ovlivnit vládu, aby přijala politiku příznivou pro podnikání, zejména v oblasti makroekonomické politiky, což nás vede zpátky k vazbám na MITI, MOF a Centrální banku Japonska. Federace byla založena v roce 1946 a je složena jak z firemních skupin, jako je *keirecu*, tak i z jednotlivých velkých firem (Allinson 1987: 386; Ishida, Krauss 1989: 275). V čele *keidanren* stojí pět prezidentů, kteří pak jednají s vládou ohledně utváření hospodářské politiky. Kromě toho také shromažďuje od firem finanční příspěvky určené pro Národní asociace (国民巨魁, *kokumin kjokai*), což je formální organizace pro přísun finančních příspěvků pro LDP²¹. *Keidanren* funguje na stejné bázi jako *Sohjó* nebo *Dómei*, s tím rozdílem, že zastupuje zaměstnavatele, nikoli zaměstnance. Oproti odborovým svazům disponují mnohem většími finančními prostředky a mají silné vazby jak na státní byrokracii, tak i na Liberální demokratickou stranu.

²¹ Například v roce 1982 téměř dvě třetiny příspěvků LDP bylo ze soukromého sektoru (Ishida, Krauss 1989: 271).

3.4. Japonský „železný trojúhelník“

Úzká spolupráce mezi LDP, státní byrokracií a soukromým sektorem je jedním ze základních mechanismů systému 1955. Tato úzká spolupráce mezi těmito skupinami nesla různá označení. Například jedno z prvních pojmenování bylo Japan, Inc., které popisuje Japonsko jako velmi dobře organizovanou, jednotně hierarchizovanou veřejnou korporaci (Colignon, Usui 2001: 870; Tempel 1987: 271). Pravdou je, že toto pojmenování platilo spíše v první dekádě systému 1955, kdy LDP velmi jasně dominovala v obou komorách Dietu, a tak mohla monopolizovat tvorbu politiky. Avšak s klesajícími volebními výsledky v 70. letech donutila LDP spolupracovat s ostatními skupinami. Mnohem vhodnější pojmenování je tzv. „železný trojúhelník“ (建設族, *kensecu zoku*), který charakterizuje tři hlavní aktéry při utváření japonské politiky, avšak nejsou jedinými, kdo se na tom podílejí (Curtis 1999: 54; Watanuki 1977: 11). Pro zjednodušené vysvětlení fungování „železného trojúhelníku“ uvedu příklad. Začneme u poslance LDP, kterému jeho voliči skrze *kóenkai* sdělí, že potřebují postavit novou školu. Ten žádost předá svému lídrovi frakce, který ji následně předá svému *zoku giin* se specializací ve stavebnictví, který poté vyjedná se státní byrokracií a s příslušnou stavební firmou podmínky tak, aby to bylo prospěšné pro všechny strany. Politikovi bude udělen souhlas s výstavbou nové školy financovanou ze státního fondu a školu postaví spřátelená stavební firma, která dostala od státu kontrakt. Voliči tak budou spokojeni a budou i nadále volit poslance LDP, firma jako poděkování za státní kontrakt pošle finanční příspěvky straně do Národní asociace, z nichž část je přidělena poslancově *kóenkai*, a příslušné skupině byrokratů skrze praktiky *amakudari* zajistí do důchodu lukrativní pozici ve firmě. Aby tento vztah i nadále prosperoval, je potřeba, aby LDP byla i nadále u moci, a tak jak soukromý sektor, tak i státní byrokracie se snaží společně udržet LDP ve vládě. Velkou nevýhodou tohoto systému byla jeho finanční nákladnost, kterou japonská ekonomika dokázala pokrývat jen v období růstu. Nástup Japonska do hluboké ekonomické recese byl jedním z důvodů proč systém 1955 už nemohl nadále fungovat. Při zkoumání fungování „železného trojúhelníku“ se odborníci nemůžou shodnout na tom, která skupina je silnější nebo dominantnější. Na první pohled se byrokracie zdá být velmi silná, neboť díky praktikám *amakudari*, *jokosuberi* a *čirijó*, díky kterým prostupuje jak do LDP, tak i do soukromého sektoru a dalších organizací. Avšak je to LDP, která má hlavní slovo při jmenování jednotlivých ministrů, ale i jejich klíčových podřízených, kdy jde většinou o spojence LDP nebo přímo o členy. Soukromý sektor se může zdát nejslabší, avšak je to soukromý sektor, který zajišťuje chod LDP a státní byrokracie skrze vysoké finanční příspěvky. A proto japonský „železný trojúhelník“ charakterizují jako úzkou spolupráci

několika skupin, které jsou navzájem propojeny různými mechanismy a institucemi, kdy jedna skupina nemůže fungovat bez té druhé, a tak jsou na sobě plně závislé.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit fungování tzv. systému 1955, který v Japonsku fungoval v letech 1955-1993. Počátečním aktem byl vznik Liberální demokratické strany, která vládla po celou dobu fungování systému 1955. Liberální demokratická strana byla tak dominantní, že se jí podařilo několikrát po sobě získat parlamentní většinu v Dietu, čímž si od Giovanniho Sartoriho vydobyla přívěslo predominantní strana.

První kapitola se zabývala popisem pěti relevantních stran v rámci systému 1955 a vývojem stranického systému. První desetiletí bylo charakteristické vysokou polarizací, kdy LDP a JSP představovaly dva nesmířlivé názorové tábory. Polarizace se týkala ideologie, podoby japonské ústavy, bezpečnostní smlouvy a vztahu mezi Japonskem a USA. Postupně pozornost politiků přešla k hospodářskému růstu, kdy Japonsko dosahovalo až 10 % růstu za rok. S tím je spojená i industrializace země, které vedla k masové urbanizaci a změně ve volebních preferencích. Díky tomu na politickou scénu vstoupily nové strany, které oslabily LDP a JSP. Avšak to vedlo k fragmentaci opozice, neboť i když LDP upadala, mnohem výrazněji upadala JSP, neboť právě na její úkor vyrostly ostatní opoziční strany. A tak ani po přechodu z dvoustranického systému k umírněnému multipartismu se vládní pozice LDP nezměnila. Druhá kapitola popisovala fungování japonského volebního systému, který používal tzv. systém jednoho nepřenosného hlasu (SNTV), který se uplatňoval ve středně velkých volebních obvodech o velikosti 1 až 6 mandátů. O mandát se mohlo ucházet více kandidátů ze stejné strany, tudíž jedna strana mohla potenciálně získat všechny mandáty v obvodě, avšak strukturální rámec volebního systému vedl k praktikování strategického dosazování kandidátů a účelového přerozdělování voličských hlasů. Tuto praktiku se nejlépe naučila využívat Liberální demokratická strana, která byla větší než ostatní strany, a mohla si dovolit dosadit více kandidátů do všech volebních obvodů. Dalším problémem byl tzv. *malapportionment*, kdy poměr přidělených mandátů na volební obvod neodpovídal poměru počtu obyvatel, který si vlivem urbanizace měnil. LDP dlouhodobě odmítala přerozdělovat mandáty úměrně k počtu obyvatel, kvůli vysoké podpoře ve volebních obvodech na venkově. Třetí kapitola se zabývala fungováním klientelistického vztahu mezi LDP, státní byrokracií a soukromým sektorem. Bylo popsáno fungování *kóenkai*, které funguje jako podpůrná organizace pro jednotlivé kandidáty LDP. Fungování organizace je financováno stranou, která velkou část svých financí dostává od soukromého sektoru. Dále byla popsána státní byrokracie, která je složena z japonské elity. Kromě spravování státu také spoluvytváří politiku pro LDP, díky čemuž si zajišťuje výsadní postavení a určitá privilegia. Například ve formě praktiky *amakudari*, kdy odsloužilý státní

úředník nastoupí na lukrativní pozici v soukromém sektoru. Spolu se *zoku giin* z Dietu vytváří most mezi LDP a soukromým sektorem, a dohromady vytvářejí systém, který je nazýván jako „železný trojúhelník“ charakterizující jejich silné železné pouto, kdy každá skupina je stejně důležitá.

V systému 1955 LDP nebyla dominantní kvůli tomu, že opozice byla příliš fragmentovaná na to, aby se spojila v jednotnou koalici, ale kvůli tomu že LDP dlouhodobě dokázala vyhrát všechny volby a získat vysoký počet mandátů. I přestože byla v počátcích pravicovou konzervativní stranou, postupem času se z ní fakticky stala tzv. catch-all party, neboť při prosazování své politiky byla velmi flexibilní. Například když se LDP při prosazování revize ústavy a prodloužení bezpečnostní smlouvy s USA setkala s tuhým odporem jak značné části obyvatelstva, tak i celé opozice, jednoduše od obou témat ustoupila a pozornost usměrnila na ekonomický růst. A poté když vlivem industrializace došlo k obrovskému znečištění životního prostředí, tak jednoduše začala prosazovat vyhlášky a zákony na ochranu životního prostředí. Podobně reagovala i na sociální politiku, kdy doslova kopírovala sociální program levicových stran. Tím vším chci říct, že LDP byla strana, do které mohl kdokoliv, neboť nebyla nijak silně vázána na ideologii ani na stranu jako takovou. Hlavní roli v ní hrály různé frakce, jejichž lídři přitahovali stoupence a voliče díky své osobnosti, osobnímu statusu nebo zásluhám, nikoli díky své příslušnosti k LDP. Systém 1955 tak při bližším zkoumání lze popsat jako dobře fungující komplexní síť formálních a neformálních vztahů a závazků. Tuto síť jsem krátce představil v podkapitole o *kóenkai*, kdy si politik vytvářel vlastní voličskou základnu díky vlastní síti známostí a vztahů s různými prominentními osobami ve volebním okrsku. Volební systém SNTV jenom umocnil důležitost těchto mezilidských vazeb. Dále se tyto vztahy projevovaly i v nejvyšší politice, kdy si politici, byrokrati a zástupci velkých forem navzájem dělali služby a laskavosti, díky tomu si vytvořili vztah založený na závazcích a povinnostech. Pojem Železný trojúhelník je pouhým pojmenováním vztahu mezi těmito třemi velkými skupinami, avšak tento pojem ani zdaleka nedokáže obsáhnout komplexitu těchto vztahů, které jsou mnohem složitější a propletenější. Avšak na to je rozsah pro tuto bakalářskou práci až příliš krátký. Cílem této práce bylo velmi stručně popsat základní mechanismy systému 1955.

Systém 1955 je velmi zajímavým obdobím japonské historie, kdy jedna politická strana dokázala nepřetržitě a nepřerušovaně vládnout téměř čtyřicet let. Avšak i následující vývoj japonské politiky si zaslouží pozornost. Například to, jak LDP na chvíli ztratila moc a byla nahrazena velkou opoziční koalicí, která byla dostatečně silná na to, aby vystřídala LDP u moci. Dále je velmi zajímavé, jak se LDP znovu dostala moci či jak ji znovu ztratila v roce 2009, a

jak ji znovu zpětně nabyla v roce 2012. A proto doufám, že v budoucnu přibude mnoho dalších českých prací o japonské politice, které by se těmito tématy podrobněji zabývaly.

Seznam literatury

- Allinson, G. D. (1987). Japan's Keidanren and Its New Leadership. *Pacific Affairs*, 60 (3), 385–407. <https://doi.org/10.2307/2758880>
- Blondel, J. (1968). Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies. *Canadian Journal of Political Science / Revue Canadienne de Science Politique*, 1(2), 180–203. <http://www.jstor.org/stable/3231605>
- Blumenthal, T. (1985). The Practice of Amakudari within the Japanese Employment System. *Asian Survey*, 25(3), 310–321. <https://doi.org/10.2307/2644121>
- Calder, K. E. (1989). Elites in an Equalizing Role: Ex-Bureaucrats as Coordinators and Intermediaries in the Japanese Government-Business Relationship. *Comparative Politics*, 21(4), 379–403. <https://doi.org/10.2307/422004>
- Chytilék, R., Šedo, J., Lebeda, T., & Čaloud, D. (2009). *Volební systémy*. Portál.
- Cox, G. W., & Niou, E. (1994). Seat Bonuses under the Single Nontransferable Vote System: Evidence from Japan and Taiwan. *Comparative Politics*, 26(2), 221–236. <https://doi.org/10.2307/422269>
- Cox, G. W. (1996). Is the Single Nontransferable Vote Superproportional? Evidence from Japan and Taiwan. *American Journal of Political Science*, 40(3), 740–755. <https://doi.org/10.2307/2111792>
- Cox, G. (1997). *Making Votes Count: Strategic Coordination in the World's Electoral Systems* (Political Economy of Institutions and Decisions). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139174954
- Colignon, R., & Usui, C. (2001). The Resilience of Japan's Iron Triangle. *Asian Survey*, 41(5), 865–895. <https://doi.org/10.1525/as.2001.41.5.865>
- Curtis, G. L. (1988). *The Japanese way of politics*. New York: Columbia University Press.
- Curtis, G. L. (1999). *The Logic of Japanese: Leaders, Institutions, and the Limits of Change*. New York: Columbia University Press.
- Duverger, M., & Buben, R. (2016). *Politické strany* (přeložil Olga VELÍŠKOVÁ, přeložil Zdeněk VELÍŠEK). Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
- Fiala, P., & Strmiska, M. (2009). *Teorie politických stran* (dotisk [i.e. 2. vyd.]). Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal.

- Farnsworth, L. W. (1967). Social and Political Sources of Political Fragmentation in Japan. *The Journal of Politics*, 29(2), 287–301. <https://doi.org/10.2307/2127927>
- Gallagher, M., Mitchell, P. (Ed.). (2008). *The politics of electoral systems*. Oxford University Press.
- Howe, B. (2010). Between Normality and Uniqueness: Unwrapping the Enigma of Japanese Security Policy Decision-Making. *Modern Asian Studies*, 44(6), 1313-1336. <http://www.jstor.org/stable/40926531>
- Hrebenar, R. J. (2000). *Japan's New Party System*. USA: Westview Press.
- Inoguchi, T. (1991). The Nature and Functioning of Japanese Politics. *Government and Opposition*, 26(2), 185–198. <http://www.jstor.org/stable/44482572>
- Ishino, I. (1953). The Oyabun-Kobun: A Japanese Ritual Kinship Institution. *American Anthropologist*, 55(5), 695–707. <http://www.jstor.org/stable/664725>
- Johnson, C. (1974). The Reemployment of Retired Government Bureaucrats in Japanese Big Business. *Asian Survey*, 14(11), 953–965. <https://doi.org/10.2307/2643506>
- Junnosuke, M., & Carlile, L. E. (1995). *Contemporary politics in Japan*. Berkeley: University of California press.
- Krauss, E. S., & Ishida, T. (Eds.). (1989c). *Democracy in Japan*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Krauss, E. S., & Pekkanen, R. J. (2011). *The Rise and Fall of Japan's LDP: Political party organizations as historical institutions*. Ithaca: Cornell University Press.
- Lejnar, J. (1970). *Tvůrci japonského zázraku* (I. vydání). Praha: Horizont.
- Lijphart, Arend, Grofman, Bernard, (Eds.). (1986). *Electoral Laws and Their Political Consequences*. New York: Agathon Press.
- Novák, M. (Ed.). (2016). *Strany, volby a demokracie: od Duvergera k Sartorimu a dále*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Palmer, A. (1971). *Buddhist politics: Japan's Clean Government Party*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Reed, S. R. (1990). Structure and Behaviour: Extending Duverger's Law to the Japanese Case. *British Journal of Political Science*, 20(3), 335-356. <http://www.jstor.org/stable/193914>

- Reischauer, E. O., Craig, A. M. (2009). *Dějiny Japonska*. 3. vyd. Praha: Lidové noviny.
- Sartori, G. (2005). *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury
- Shiratori, R. (1995). The Politics of Electoral Reform in Japan. *International Political Science Review*, 16(1), 79-94. <http://www.jstor.org/stable/1601170>
- Schoppa, L. J. (1991). Zoku Power and LDP Power: A Case Study of the Zoku Role in Education Policy. *The Journal of Japanese Studies*, 17(1), 79-106. <https://doi.org/10.2307/132908>
- Stockwin, J. A. A. (2003). *Dictionary of the modern politics of Japan*. USA: ReoutledgeCurzon.
- Šanc, D., & Ženíšek, M. (2009). *Pacifická Asie: z politologické perspektivy*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Tempel, T. J. (1974). The Bureaucratization of Policymaking in Postwar Japan. *American Journal of Political Science*, 18(4), 647-664. <https://doi.org/10.2307/2110551>
- Tempel, T. J. (1987). The Unbundling of “Japan, Inc,“: The Changing Dynamics of Japanese Policy Formation. *The Journal of Japanese Studies*, 13(2), 271-306. <https://doi.org/10.2307/132471>
- Usui, C., & Colignon, R. A. (1995). Government Elites and Amakudari in Japan, 1963-1992. *Asian Survey*, 35(7), 682-698. <https://doi.org/10.2307/2645423>
- Watanuki, J. (1977). *Politics in Postwar Japanese Society*. Tokyo: University of Tokyo Press
- Weland, J. E. (1970). *Political issues and Japanese political parties*. The University of Arizona.